

List za koristi delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni do
vsega kar producirajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju.
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, prileplje-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (451)
je številka ...
tedaj vam s prihodnje
številko našega lista po-
steče naročnina. Prosi-
mo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 450.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 25. APRILA, (APRIL) 1916.

LETO (VOL.) XI.

Popularni Roosevelt.

Teddy Roosevelt je prišel v Chicago in je doživel tukaj velikanski sprejem. Nezmiselno bi bilo tajiti fakt, ki ga je vsako lahko opazoval s svojimi očmi. Teddy Roosevelt je bil že radikalno izgubil svojo popularnost in je tudi v širokih krogih postal že smešna figura. Ali kljub temu, da je bil ves njegov humbug že neštokrat temeljito razkrit, se zdi, da se je zopet zablščala njegova zvezda. Marsikdo izmed tistih, ki sedaj kakor pijani kriče "We want Teddy! You bet we do!" bi se bili pred dvema letoma smejali velikemu "kernelu," če bi bil pokazal svoje zobe. Sedaj ga obožavajo. In to ima svoje razloge, kajti nicesar na svetu ni brez razlogov.

Resni političarji bi se morali potruditi, da spoznajo te razloge. Kajti naraščajoča popularnost takega kričača, kakršen je Roosevelt, je pomembna in — nevarna. Menda ga ni človeka v Ameriki, ki bi dvomil, da bi bile Zedinjene države že davno zapletene v vojno, če bi bil v sedanji periodi Roosevelt predsednik. Saj še danes očita Wilsonu in ga ošteva kakor šolskega pobalina, ker ni napovedal Nemčiji vojne takrat, ko je ušla v Belgijo. In ko je nemška podmorska ladja potopila Lusitanijo, je Roosevelt ves besen zahteval vojno. In še nekolikokrat jo je zahteval.

Nikar ne govorimo, da odločuje o vojni in miru kongres in da bi bil ta treznejši od Roosevelta! Predsednikova moč v Zedinjenih državah je veličanska. On je v zunanji politiki edini gospodar do tistega trenotka, ko se napoveduje vojna. Wilson rabi to svojo moč in ne prosi kongresa za dovoljenje, preden stori kakšen korak; Roosevelt bi jo znal še bolj rabiti in bi tako izžival, da ne bi imel kongres niti prilike, da odloča o vojni in miru, ker bi bil nevedoma in nenadoma postavljen pred gotov fakt, da bi druga dežela napovedala Ameriki vojno. In tisti ameriški kongres s kapitalistično večino bi radi poznali, ki bi tedaj zatajil predsednika in ne bi dal mobilizirati!

Roosevelt bi bil pomenil veličansko nevarnost v zadnji preteklosti in v sedanjosti; on pomeni veličansko nevarnost tudi v bližnji hodočnosti.

Nikar ne bodimo slepi, pa si priznajmo, da poraja sedanja vojna vsak dan povode za nove vojne, in sicer za take, v katere se prav lahko tudi Amerika zaplete. Ta vojna ne rešuje gospodarskih vprašanj, ampak ustvarja nove konkurence in nove gospodarske zapletitjaje. V teh bo Amerika tako angažirana, kakor še nikoli ni bila. Ravno vsled vojne postaja Amerika velika konkurentinja v krajih, v katerih ni imela prej takorekoč nobenega opravka.

Pa tudi drugi momenti se ne smejo prezirati. Zedinjene države niso z nikomer v vojni — kajti Villa je le "bandit," ne pa vojskujoča sila — in vendar so ves čas v vojni, ter so poleg nekaterih prav neprijetnih blamaž imele tudi nekoliko zmag, na katere ne pozabi porazena stranka v enem dnevu. Avstrija ne poje Ameriki slave zaradi Dumbe, Nemčija ne zaradi svojih atakejev, tudi ne zaradi koneesij, ki jih je morala delati Washingtonu. Nevarnosti je v zraku več kot preveč; in če pride v Belo hišo hujšače Rooseveltovega značaja, se lahko nenadoma nekega jutra zbudimo in imamo vojno.

In Roosevelt, najglasnejši pridigar militarističnega evangelija, postaja popularen. To ni vsakdanja reč, da izročna stranka svojo zastavo človeku, katerega je pred kratkim proglasila za izdajalec! Malenkost ni bila, kar je Roosevelt storil republikancem. Vzemite v roke časopise iz leta 1912. Čitajte njegove tedanje govore, njegove strastne napade na stranko, na njene voditelje, na truste, na velike banke!

Sedaj ga sprejema ravno ta stranka kot svojega izveličarja!

Takrat je imel Roosevelt svoj program. Cele kose je enostavno iztrgal iz socialističnega programa. Če hoče sedaj kandidirati kot republikanec, mora zatajiti tedanji program.

Kdo vprašuje, kdo se zmeni za to, da je leta 1912. zatajil en program, da zatajuje sedaj drugega? "We want Teddy!" — ta glas zaglušuje vse drugo.

Kako je to mogoče? Džingoizem se budi.

Je že prav. Ampak s to besedo tudi ni povedano vse. Džingi se v glavnem dele v dva tabora; eni so dobičkarji, drugi so fanatiki. Eni žele veliko vojsko in celo vojno, ker bi jim oboje odprlo Kruppske profite. Drugi so v blazni enostranosti opojeni od slave, odličnosti in prvenstva Amerike. Toda razum profitarjev in fanatikov so v Zedinjenih državah vendar še drugi, tudi pametni in trezni ljudje, katerim ne zadostuje klie "Dol z orožjem!" dokler imajo drugod po svetu še orožje, in katerim ni vseeno, v kakšnih okoliščinah se razvija usoda Amerike.

Ti ljudje vidijo na eni strani rezgetajoče Rooseveltove, na drugi fantazirajoče Fordove. Eni kličejo "Preparedness!"; drugi tulijo: "Dol z orožjem!"

Na eni strani fraza, na drugi strani fraza. Prvo se ji zdi zlo, drugo se jim zdi zlo. Ampak druga fraza jim doni še bolj votlo, in naposled se odločajo za tisto zlo, ki se jim zdi manjše. Rooseveltove šanse pa rastejo...

Vražja situacija!

Strie Sam je truden. Vsako živo bitje potrebuje véasi počitka. Strie Sam je imel mnogo opravkov, rad bi malo spal, pa ne more in ne more. Čim malo zadremá, ga že zbudí razvajeni otrok Zunanje Razmere. Vsak hip ima njegovo kričanje drugačno melodijo, a vedno je neznozna in trga ušesa. Strie Sam bi pa rad spal. Vražjasituacija!

Irska revolta.

V Dublinu in drugih irskih mestih je tekla kri. V samotni celici v londonskem Toweru sedi Sir Roger Casement in pričakuje svoj proces zaradi izdajstva, po irskih ječah sede vjeti vstaši, nekateri leže v bolnišnicah, drugi so pokopani.

Bil je kos revolucije na Irskem. Bila je tragedija.

Irei streme že davno po avtonomiji svoje dežele, po Home rule, in so prebili zaradi tega že vsakovrstne boje. Zadnja leta se je njihova zahteva že zelo približala uresničenju, in če ne bi bila prišla vojna vmes, bi Irei najbrže že imeli svoj parlament.

Vojna je kakor ogromna elementarna katastrofa, ki ustavlja vse normalno življenje. Vse državni aparat funkcioniira le z ozirom na vojne interese. Vse notranje reforme so skoraj avtomatično odložene, če niso potrebne zaradi vojnih uspehov. Zdi se, kakor da bi vojna popolnoma absorbirala vse moči in ves čas.

V vseh vojskujočih se deželah je tako; tudi na Angleškem ni drugače, in tako je bilo tudi vprašanje irske Home rule odloženo za dobo po vojni.

Preden je prišlo do te katastrofe, je dala Asquithova vlada mnogo dokazov, da misli popolnoma resno in odkrito na Home rule; v parla-

površnost in frazavost ameriškega pacifizma pripravljiva — Rooseveltu tla. V tem je njegova resna nevarnost. Kar bi rad preprečil, to oživlja s svojo zgrešeno taktiko in meglenostjo.

Pravi džingo se v sedanjih časih ne bo dal z argumenti izpreobrniti. Če je dobičkar, so argumenti njegovih profitov premočni; če je fanatik, je napravil šovinizem okrog njegovih možganov oklep, ki odbija vse razumne razloge.

Ali za tiste gre, ki bi mislili, če bi dobili materiala za mišljenje. Klie "Dol z orožjem!" pa ni nikakršen argument; samo geslo ne razlaga ničesar in ne daje prilike za nobeno razmotrivanje.

Rooseveltovega preparedness nočemo; tudi Wilsonovega ne. Ampak to negiranje ne zadostuje. Povedati je tudi treba, kaj hočemo, pa zakaj nočemo tega in zakaj hočemo drugo. Tedaj je mogoče, da ne bodo ljudje, ki bi radi kaj mislili, izpred Forda in Bryana bežali k Rooseveltu, ampak bodo spoznali, da je lahko še kaj drugega in boljšega. Tedaj bi tudi marsikdo spoznal, da najde ravno v socializmu tisto, kar je doslej le temno

mentu je imela za ta cilj zanesljivo večino, ovire v gospodski zbornici je premagala, imela je zaupanje in podporo irskih poslancev, in vse se je zdelo na najboljši poti.

Pa je prišla vojna. Home rule mora čakati, ker se vlada v tej kritični situaciji ne upa opirati le na svojo stranko. Odložitev notranjih sporov je geslo v vseh vojskujočih se državah. Vojna naj vsaj začasno združi vse stranke in pokaže zunanjemu sovražniku edinstveno deželo. To je teorija, po kateri se ravna vse vlade.

Tudi irski voditelji so jo sprejeli in so se postavili v svetovnem konfliktu na stran Anglije in zaveznikov.

Toda Irei sami niso bili složni v stvari. Vročekrvnejša manjšina je mislila le na svoje cilje in zdelo se ji je, da je vojna ravno najugodnejša prilika, da jih doseže. Usoda Anglije ji ni bila nič mar; od poraza Anglije je pričakovala svojo zmag, in vsled tega je smatrala sovražnike Anglije za svoje prijatelje, ne da bi vprašala, kakšni so sploh njih cilji in nameni.

Po zunanjih irskih naselbinah, zlasti po Zedinjenih državah, je našel ta radikalizem dovolj pristašev. V mnogih slučajih je bilo, ravno v Ameriki, opaziti očitno sodelovanje Ireev in Nemcev. Govorilo in pisalo se je dosti o irskem uporu. Sanjarili so celo o ekspediciji, ki se povede iz Amerike na Irsko. Tako propagando so vodili elementi, ki so na drugi strani nastopali kot čisti angelji svetega mira.

Naposléd se je iz vse te agitacije izemil revolucionarni poizkus Sir Roger Casementa in prostovoljcev v Dublinu in po nekaterih drugih irskih mestih.

Da tiči za to rečjo nemška vlada, je nedvomna reč. Sir Casement je bil dolgo v Nemčiji; nemška ladja ga je peljala nazaj na Irsko; nemška ladja je vozila nemško orožje na zeleni otok. Ko so jo Angleži spoznali, jo je lastno moštvo potopilo, da ne pride orožje Angležem v roke. Iz vsega se sme sklepati, da je tudi agitacijo podpiral nemški denar.

Iz izjav sodruga Liebknechta vemo še več. Pred kratkim je v nekem govoru v rajstagu dejal:

"Na vojaških vežbališčih nameščajo tudi vojne ujetnike, in med njimi se vodi sistematična propaganda, da bi se navedli na vojno službo kot

Militarizem prihaja.

Newyorška državna legislatura se je pred kratkim odgodila. Zadnjo uro je storila nekoliko sklepov, o katerih ni bilo nobene razprave in niti v odseke niso prišli, ker ni bilo časa za to.

Enako prikazen vidimo tudi na kongresih političnih strank, na društvenih konvencijah in sploh na raznovrstnih zborovanjih. Razprave so prve dni široke, kakor da se ne bi moglo o nobenem predmetu dosti povedati; kadar se pa približuje zaključitev, se pa vlagajo predlogi na kupo in glasuje se, kakor da se molijo litanije, brez razlage, brez debate.

Toda take konvencije so časovno zelo omejene iz tehničnih razlogov. Delegati na njih imajo svoje poklice, katerih ne morejo zapuščati za daljšo dobo in le na podlagi časa, ki je naprej določen za zborovanje, si morejo urediti svoje privatne in poklicne razmere tako, da morejo sploh sprejeti mandat.

Senatorji in poslanci so izvoljeni od ljudstva za to, da ga zastopajo in da izdelujejo zakone njemu v prid. Dokler traja njihov mandat, bi moral torej to biti njihov poklic, vse drugo pa postranska reč. Ako ne morejo dela dobro opraviti v štirinajstih dneh, bi bila njihov dolžnost, da delajo tri tedne, tri mesece, skratka, toliko časa, da je delo res dobro.

Ali gospodom zakonodajcem se rado mudi, ker mislijo mnogo bolj na svoje raznovrstne kupčije in zabave, kakor na mandat. In tako se fabricirajo véasi, zlasti proti koncu zasedanja, zakoni kar na debelo, pa pogostoma njih večina niti ne ve, za kaj je glasovala.

Tako se je zgodilo v Albany. Prav pred zaključkom zasedanja sta senat in assembly sprejela zakon, ki ni bil v nobeni komisiji, o katerem ni bilo besedice razprave, in o katerem sedaj marsikateri poslanec ne le na ve, kakšen da je, ampak niti ne ve, da je glasoval zanj. Ne pomeni (Konec na 2. strani.)

glasne proteste. Ampak Liebknecht se ni ustrašil, temveč je odgovoril:

"Jaz imam dokumente v rokah! V stanovanjih po vojnih vežbališčih so nastanjeni tudi vojni ujetniki. Izmed njih se je sestavila angleška brigada po načrtu, katerega je državni podtajnik Zimmermann izdelal z nekim angleškim veleizdajalcem, da bi se angleški vojni ujetniki zbrali in izurili zoper Anglijo."

Podpredsednik Paasche je velikokrat pozval govornika na red in mu dejal, da bo vprašal zbornico, če mu dovoli še dalje govoriti. Medtem je Liebknecht nadaljeval:

"Te reči bi vendar morale toliko zbuditi zanimanja, da mi ne bi poizkušali zamašiti usta. Jaz moram porabiti to priliko, da pribijem to sramoto pred zgodovino."

Nato je večina sklenila, da se vzame Liebknechtu beseda. Večina se je bala resnice, ki pomeni seveda za nemško vlado težko obtožbo.

To, kar je Liebknecht očital Zimmermannu, drugemu uradniku v ministrstvu za zunanje zadeve, nasprotuje vsem določbam mednarodnega in vojnega prava. Nikdar in nikjer ni bilo dovoljeno rabiti vojne ujetnike za boj proti njih lastni deželi; in Zimmermann, ki mora kot državni podtajnik poznati mednarodno pravo, mora tudi vedeti, v kakšno nevarnost bi spravil njegov načrt angleške vojne ujetnike, vsekakor Irei. Kdor koli bi izmed njih bil ujet, bi bil lahko takoj kot izdajalec po vojnem pravu ustreljen.

Če je vse to znano o nemški vladi, tedaj se sme pač sklepati, da se je tudi irska agitacija vodila z njenim denarjem, in to dejstvo pokoplje vse simpatije, ki bi jih sicer irsko gibanje morda imelo.

Take simpatije, ki jih človek lahko občuti tudi do blazne reči, bi mogle seveda izvirati le iz sree, razum pa ne more imeti z njimi opravka. Sir Roger Casement je baje dejal, da bo dUBLINSKA vstaja brezuspešna, ker je on zaprt. Če se je res tako izrazil, tedaj imajo morda prav tisti, ki mislijo, da je obolev na umu. Posamezen človek lahko igra veliko vlogo v kakšnem gibanju; ali če je vstaja čelga narodá utemeljena edino le v vplivu enega človeka, tedaj mora biti izgubljena, preden je pričeta.

Insurekcija na Irskem pa ni mogla biti uspešna ne s Casementom ne brez njega, predvsem že zato ne, ker je očitno večina Ireev samih ne odobrava. Insurekcija je fanatična. Vstaši so mislili s svojo glavo, pozabili so pa, da mislijo tudi drugi ljudje s svojimi glavami, preželi so, da se večina njihovih lastnih rojakov ne da porabiti za orožje Nemčije in za pospeševanje nemških interesov. Bili so kakor tisti preroki, ki menijo, da je dovolj, če vstanejo in zadržijo svoje mnenje v svet, pa jim bo svet sledil. Prezirali so razmere in njih moč. Zato je tekla popolnoma zastoj kri na Irskem in vsa vstaja ni nič drugega, kakor tragična, obžalovanja vredna epizoda.

Sedaj je vsa enotedenske revolucija že končana. Brezpogojno se je vdal "provizorični" predsednik irske republike" Pearse, brezpogojno so se vdal vstaši povod. Visoč jetnikov so prepeljali na Angleško.

Problemi v zraku.

Vojaki, ki gredo na bojišče, so oblečeni v obleke, katere barva je taka, da se le malo razločuje od ozemlja, v katerem se nahajajo. Čete so vsled tega skoro nevidne, sovražnik jih išče zaman, in le s pomočjo najboljših daljnogledov je možno izslediti posamezne postojanke. Zračna letala, ki so izvenjši najnovejša, rumene barve, nikakor ne spadajo v okvir te moderne vojske, ker so vsled svoje barve že v veliki daljavi dobro vidna. Na temnem, modrem ali oblačnem nebu izgledajo taka letala svetla, temna pa nasproti od sonca razsvetljenim oblakom, tako da dajejo vedno gotov cilj nasledujočemu topništvu.

Nehote se nam vsili vprašanje, zakaj so zrakoplovi in aeroplani prevlečeni ravno z rumenim blagom, ki je na velike daljave vidno. To ima svoj poseben vzrok. Pod balonsko odejo se namreč nahaja plast iz gumija, in še pred štirimi leti se je mislilo, da more le rumena barva varovati gumij pred ultravijoličnimi žarki, ki ga uničujejo. Ko so skušali pred petimi leti napraviti balonsko preleko, ki bi nadomeščala rumeno glede gumija in bila kolikor mogoče nevidna, se je pokazalo, da ustreza navaden modrozelen ali siv plesk le pri gotovih svetlobnih in vremenskih razmerah stavljenim zahtevam in ne varuje gumija pred svetlobnimi žarki.

Pojavljali so se različni fantastični načrti, po katerih bi bilo mogoče napraviti zračna letala nevidna. Nekdo je predlagal, naj se na spodnji strani letala pritrdijo raznobarevne navzgor obrnjene žarnice, ki naj letalo tako razsvetlujejo, kakor zahtevajo vsakokratne svetlobne in vremenske razmere. Ta sam na sebi duhoviti načrt se seveda praktično ni dal uporabiti. Nadaljni poskusi glede nevidnosti zračnih letal so pokazali, da mora biti zrakoplov, ki ima okroglo podolgačo obliko in se pri poletu vidi od spodaj in od strani, preoblečen s popolnoma drugačno snovjo, kakor aeroplan, ki se pri letanju vidi pravzaprav

samo od spodaj. Zrakoplov mora biti prevlečen s snovjo, ki vse barve kolikor mogoče odbija (reflektira); pri aeroplanu pa morajo krila in trup obstojati iz skrajno prozorne snovi.

Prvi neprostopni, iznajditelj take idealne snovi je bil Avstrijec D. Schwarz, ki je svoj leta 1897. popolnoma iz aluminija izdelani zrakoplov prevlekel s tanko aluminijevo ploščevino. Ta prevleka je zadostovala vsem zahtevam, za svetlobo in zrak, ampak odbija tudi vse barve slično motnemu zrcalu v isti meri, v kateri vpadajo nanjo. Ta zrakoplov bi bil v večji višini tudi neviden, a se je žal takoj po vzletu ponesrečil. Edina težkoča je bila pri tem ta, da je bila teža zrakoplova prevelika in je imel le majhen vzgon, torej je bil za večje polete in vojaške namene neraben.

Problem tedaj še ni bil rešen. Šele začetkom 1911 se je po trudapolnih poskusih posrečila tovarni Metzler v Monakovem primerna prevleka za zrakoplove; iznašla je način, po katerem je mogoče prevleči navadno gumirano balonsko prevleko z aluminijevim prahom. Ta iznajdba je bila tako pomembna, da so v kratkem času prevlekli večje število nemških Parseval balonov in Zeppelinovcev s to aluminijevo prevleko. Prvi tak zrakoplov je bil P. L. 17, zgrajen v Biterfeldu 1912. V zraku se je srebrno lesketal in je bil v višini 1200 m le še malo viden. Temu je sledilo več Zeppelinovcev in tudi nekaj prostih balonov. Aluminijeva prevleka ima poleg velike odbijalnosti svetlobnih žarkov tudi to prednost, da deževnica gladko odteka in voda ob deževnem vremenu ne poveča zrakoplovne teže.

Tudi za aeroplane se je posrečilo pred tremi leti najti mesto gumirane rumenkaste neprozorne prevleke prozorno, upogljivo snov, takozvane emajlitne plošče. S takim aeroplanom je prvi poletel avstrijski nadporočnik M. Blaschke na vojaškem letališču pri Dupajskem Novem mestu.

Bil je to enokrovnik Kondor, ki je bil že v višini 400 do 500 m malo viden (daje torej obstreljevalec slab cilj). Pred kakim poldrugim letom je zgradil inženir Knubel v Muenstru enokrovnik, katerega je prevlekel s podobno, popolnoma prozorno snovjo celon. Celon se je v zadnjih letih vpeljal v avtomobilski in zrakoplovski industriji. Celon je popolnoma prozoren, je upogljiv kakor celuloid, a ne gori, tak kakor gumi, benecin, bencol in voda ga ne razdeja. Celon je uporabil tudi praški inženir Adolf Tilp pri svojem sedaj iznajdenem letalu, ki ima samo eno krilo.

Ta enokrovnik je v višini 2000 m s prostim očesom neviden.

V koliko se te iznajdbe uporabljajo v sedanji svetovni vojni, se ne da z gotovostjo povedati, kajti vse take dragocene iznajdbe ostanejo tajne. Vsekakor pa se gotovo lahko računa, da se večjih zračnih napadov udeležuje tudi več "nevidnih" zračnih letal.

Iz navedenega je razvidno, da so zračna letala pod gotovimi pogoji nevidna, a neslišna niso nikoli. Na podlagi tega dejstva obstajajo danes aparati, ki natančno povedo, kje se v zraku nahaja nevidno letalo. So aparati, ki ojačijo vršenje propelerjevo tako, da se izda bližajoče se letalo, še preden ga more uho slišati. Na Francoskem so tako izboljšali te aparate, da se posreči najti kraj, kjer se nahaja nevidno letalo, in nanj nameriti topove.

Te postes d'ecoute ali "poslušalne ščacije" obstajajo iz štirih mogočnih slušal, ki so tako razporejeni, da se dajo na vsako svetovno stran in v vsakem kotu proti tlom obračati. Slušala so vsa enako obrnjena in sprejmejo vsak najmanjši glas, katerega potem še mikrofoni ojačijo. Opazovalec začuti letalo že v veliki oddalji, dasiravno se to nahaja visoko v zraku in celo za oblaki. Ravnotako je mogoče približno dognati mesto, kjer se letalo nahaja.

Francoska metoda služi samo temu namenu, da izda bližanje sovražnega letala, v Zedinjenih državah so pa izdelali sistem, na podlagi katerega se določi natančno kraj, oddaljenost letala ter smer, v katero mora top streljati. To se doseže na sledeči način: Mikrofoni se postavijo na oglede geometrične slike, ki ima obliko trikotnika ali paralelograma določene velikosti, mikrofoni se toliko časa obračajo, da se zvočni valovi pokažejo najmočnejše; iz kota in medsebojne razdalje mikrofonov se potem da lahko izračunati kraj, kjer se nahaja letalo.

Pri navadnem načinu, ki se porablja tudi v vojni, je vsak mikrofoni zvezan z velikim slušalom. Opazovalec, ki nosi na glavi telefonsko slušalo, obrača veliko slušalo počasi na vse strani, dokler ne zasliši ropota, katerega povzroča bližajoče se letalo, in ta ne doseže svojega maksima. Nato naznani topničarju kot, ta pa poišče na za to priprjeni tabeli smer in oddaljo, kamor naj strelja.

Za zračno topništvo ni treba tiste natančnosti, kakor za poljsko in pomorsko. Zračno topništvo strelja navadno s šrapneli, ki vržejo pri eksploziji drobce čez celo ploskev, tako da je glavna naloga, da eksplodira šrapnel v isti višini, kakor se nahaja letalo in kolikor mogoče blizu njega.

Mikrofoni v zvezi s slušali vjemajo ropot, ko je letalo še več kilometrov oddaljeno. Premikajočemu se cilju sledi potem kakor dve očesi, kajti spreten opazovalec jih zna tako obračati.

Neke vrste slušalne postaje je pred kratkim napravil neki Amerikaneec v Londonu v obrambo pred Zeppelinovci. Toliko je znano, da je število mikrofonov razvrščeno v geometrični sliki po tleh. Zvočne valove tudi tu ojačuje poseben aparat. Kadar so mikrofoni tako razvrščeni, da kaže vsak najmočnejše glasove, so obrnjeni vsi proti eni skupni točki, ki tvori vrh stožca, potem pa je mogoče izračunati razdalje do letala.

Iz zgodovine Drača.

Drač, v balkanski in v sedanji vojni pogosto imenovano obrežno mesto v Albaniji, se je za časa Rimljanov imenoval Dyrrhachium ter je igral v starorimski vojni zgodovini čisto posebno vlogo; na koncu srednjega veka je bil dalj časa v rokah kraljevine Neapelj in nato benečanske republike. To je bil očitno za Italijane glavni vzrok, da so prištevati tudi Drač k "neodrešeni" Italiji in gledali, da se tam ugnezdi. Že stari Grki so znali ceniti važnost tega pristanišča: ustanovili so namreč leta 625 pred Kr. naselbino, katero so Grki okrstili za Epidamnus, in se je zelo hitro razvila v obljudeno mesto.

Strankarki boji v Epidamnusu so bili vzrok, da je nastala nesloga med Kerkyro (današnjim Krfom), maternim mestom Kerkyre, iz katere se je izemila vojna na Peloponezu. Leta 229. pred Kr. je prišla ta grška naselbina v posest Rimljanov, ki so jo pričeli nazivati Dyrrhachium.

Pristanišče Dyrrhachium je bilo za časa rimskega svetovnega gospostva zelo velike važnosti

kot izkreevališče za prehod iz Italije na Grško. Rimljani so napravili skozi Grško eno izmed najvažnejših vojaških cest, še danes obstoječo via Egnatia, ki je šla iz Dyrrhachia čez Thessalonike (Solun) in Philippi v Byzant.

Grki, ki so bili pred Rimljani tam gospodarji, so mestee imenovali Epidamnus. Rimljani pa so ga brž prekrstili, (ker so v grškem imenu čutili slabo znamenje za bodočnost (daunum pomeni v lat. jeziku: škoda, nesreča)). Česar so se Rimljani bali, to je zdaj doletelo njih potomce, Italijane: precejšnja neizgoda in škoda.

Zelo važno vlogo je igral Dyrrhachium v vojni med Cezarjem in Pompejem, ki je zasedel Dyrrhachium in bil takoj v l. 84. pred Kr. oblegan. Četam Pompeja se je posrečilo prisiliti čete Cezarja na umikanje in sicer v Macedontjo.

Pri delitvi rimskega svetovnega gospostva leta 395. je pripadel Dyrrhachium, kot glavno mesto rimske pokrajine Epirus Nova vzhodnorim-

ski državi; v l. 481. je bil od vzhodnogotskega kralja Teodorika, v 10. in 11. stoletju pa dvakrat prehodno od Bolgarov zaseden.

Posebno pomenljivo je obleganje Dyrrhachija za časa križarskih vojn proti Bizantu po normanskem vojvodi Bohemundu v letih 1107 in 1108. Kljub približevanju močne bizantinske vojske je Bohemund nadaljeval obleganje in sicer še celo takrat, ko so ga čete cesarja Aleksija popolnoma obkolile. Spomladi leta 1108 je dal Bohemund razdreti lastne ladje, da napravi iz tega lesa oblegovalne stroje. Zapovedal je napraviti velik stolp s potrebnimi padajočimi mostovi. Branilec Dyrrhachija se je pa posrečilo zažgati ta stolp. Oblegovalci so na zelo učinkujoč način uporabljali "grški ogenj". Končno se je posrečilo bizantinskemu brodogradu odrezati vsak dovoz in Normanom ni preostalo drugega, kakor da so se vdali.

Tudi v zgodovini nesrečnih Hohenstaufovcev, ki so podlegli v Italiji zlobi in zahrbtnosti in

svojim napakam, igra Dyrrhachium, kateri je kmalu nato sprejel laško obliko Durazzo, vlogo. V sredi 13. stoletja je odstopil vzhodnorimski cesar Mihael II. mesto in luko Dyrrhachium hrabremu Manfredu, sinu Friderika II., ki je kmalu nato leta 1258 postal kralj obeh Sicilij.

Leta 1272 je padel Drač pod oblast kraljeva Neapol, katerega je leta 1392. odstopil Beneški republiki, ki ga je zadržala do l. 1501.

Tega leta so namreč Turki osvojili Drač. Že leta 1493 jim je bil padel Carigrad v roke. Do balkanske vojne l. 1912—13 je ostal Drač v turški oblasti, v ustanovitvi samostojne Albanije je pa pripadel tej deželi.

Albaneci imenujejo mesto Durrës. Prebivalec šteje okrog 4500, ponajveč mohamedancev, le malo katoličanov, pravoslavcev in židov. Kraj je nezdrav in nadlegovan od mrzlice. Važen je Drač zaradi svoje lege, zato iztegujejo vse sosednje dežele svoje roke po njem.

KRIŽ NA GORI.

LJUBEZENSKA ZGODBA. — SPISAL IVAN CANKAR.

Kmetje so se hrupno odpravljali. Nekdo se je opotekel in je sunil Mateja ob ramo.

Dobro, da mu nisi bil še bolj napoti! Pomisli, da je necej noč pred praznikom in da imaš gosposko zavozlano pentljo!"

"Nič ne zameri! Jutri ne bom vedel več besede, morda se še tikala ne bova več. Pojdem mimo, zapet do vratu in še Bog, če te pogledam postrani... Nič nikar se ne boj mojega prijateljstva!"

"Gnusoba!" je odgovoril Mate in je zaloputnil duri za sabo; še v vežo je čul vesel in glasen smeh iz krčme in hitel je po klanec navzdol.

Segel mu je bil v sree nerazumljiv strah. Odšel je in suknjo in si pomeknil klobuk visoko na čelo, da bi se ohladil. Zdelo se mu je, da je stopil še par korakov po klanec, pa je bila vas že visoko nad njim in svetlo okno krčme je gledalo z rdečim, krmežljivim očesom v globel.

"Vse kar mi je pravil — vse je bilo pač sama vada... Premeril me je hitro od nog do glave, pogledal mi bistro v obraz in že je vedel, s kom ima opravka... Naposled niti tako pijan ni bil: kako bi bil drugače tako natančno govoril besede, ki so bile moji in ki sem jih komaj slutil v svojem sreu?... Premeten fant je in ne zaupam njegovim očem... In kakor se je nosil prihuljeno, bi si človek ne bil mislil nič hudega o njem... Nameraval je nekaj z mano, izvalil bi bil rad nekaj iz mene — in zdaj bi le rad vedel, če sem izpregovoril tisto besedo..."

Prišel je bil globoko v dolino, v gosto noč. Tudi poslednje zaspano oko, ki je gledalo iz vasi, je pomežiknilo in je ugasnilo. Pregloboko so ležale sence v globeli, da bi jih dosegla svetloba močnega neba.

Sree mu je bio nemirno; otrsel bi se rad težkih misli, posegel v tiste jasne višave, kjer je čarata prihodnost v vsej svoji lepoti. Toda glava je klonila, misli niso mogle vzdigniti peroti.

"Kakor sanje... mučne in nelepe sanje... Bledlo se mi je morda zares, od utrujenosti, od dolgega potovanja... Kako sem govoril s Hanco, kako čudno sem jo pozdravil... in tisti človek, in jaz... vse je bilo drugače, nego bi moralo biti, nego je v resnici... Saj se mi je celo zdelo,

Postal je, poslušal je in strah je rasel v njegovem sreu.

Zastokalo je v lini, zaihtelo; tiho je bil zaplaval veter preko glebeli in rob njegovega plašča se je dotekni sene.

"Rad sem imel zunaj vihar, tukaj me je strah te lahne sapice... kakor da bi ugledal nenadoma luč v svoji izbi, ki sem jo bil zaklenil... Spati bi moral; zbudim se morda jutri in se zasmejem čudnim sanjam..."

Vroče mu je bilo prej, zdaj se je tresel od mraza; zaval se je tesno v suknjo in se je vračal proti vasi.

Veter ni potihnil; zdelo se je Mateju, da stoka v lini neprestano, tiho, pritaženo; glas je bil podoben ihtenju otroka.

"Bog mi greh odpusti!... Jaz nisem hotel... nisem hotel... Utrujen sem bil, pa so mi prišle na jezik besede, ki so bile skrivne besede, meni samemu komaj razumljive... Ranil sem jo in je še odpuščanja nisem prosil!"

Spomnil se je na učitelja in na njegov prešerni smeh; še večji je bil nemir v njegovem sreu.

Jasno je vse — še besed ni bilo potreba... Ne z besedami — razžalil sem jo, kakor sem stopil pred njo!... Videla je, da sem daleč, komaj še da me doseže z roko..."

Sočutje in kesanje se mu je zbudilo; hitel je v klanec, skoro je tekel, kakor da bi bil poslednji čas.

"Ti uboga!... Ti nedolžna!"

Okno je bilo temno, doteknil se ga je s čelom.

Ali ne stoka veter v lini, ihti kakor otrok?

Ponižal bi se Mate, pokleknil in vzdignil roke.

"Razžalil sem te, Hanca, toda odpusti mi, kakor Bog odpusti... Rad te imam, tujec, ki stojim pred tabo... Ogrni si ruto, da pojdeš z mano, čuval te bom zvesto vseh neizgodb!"

Zdelo se mu je, da je zašumelo v izbi, zavzdihnilo.

"Hanca!"

Ni bilo glasu, utihnil je tudi veter; mrzla,

Takrat mu je legla tolažba v sree; začutil je težko utrujenost v nogah, trepalnice so ga zaskelele in napotil se je proti domu...

Hanca je slišala v spanju prijazen glas in nasmehnila se je še v ihtenju.

"Zakaj jokaš, Hanca? Glej, rad te imam!"

To ni bil več gosposki Mate, kakor se je vrnil s častjo in slavo; pisano ruto je imel ovito okoli vratu, oblečen je bil v kratko, pretesno poletensko suknjico, tudi hlače so bile prekratke in ob robu razefrane, na nogah je imel zakrpane čizme.

"O, Mate, in že sem mislila, da si šel in da se je nekdo drugi povrnil namesto tebe, tuj in gosposki človek, ki sem se ga bala... Pomisli, Mate, kako bi te mogla imeti rada, če bi se ti ne oprl krepko ob to mojo majhno, močno ramo? Kako bi te mogla imeti rada, če bi mi ne naložil na rame svojega bremena?"

Sklonil se je k njej, tako velik in tako slaboten.

"Angel varuh!"

To je bilo pod kozeleem, ko je škropilo zunaj preko globeli z veliko škropilnico. Nato pa sta se napotila v klanec. Hanci je bilo neizrečeno sladko pri sreu: stopala je za njim z bosimi nogami, globoko sključena; breme, ki ji ga je bil naložil na rame, jo je tiščalo k tlom, tako globoko, da ji je škropilo do pasu od njegovih nog...

(Dalje prihodnjič.)

MILITARIZEM PRIHAJA.

(Konec s l. strani.)

pa zakon, kakršen je bil sprejet, nič več in nič manj kakor obvezno miliciarsko službo.

Od 18. do 45. leta je vsak državlján zavezan na službo v "nacionalni gardi." To ne bi bilo samo po sebi nič absolutno novega. Za slučaj potrebe določa to že ustava. Ali novi newyorški zakon je nekoliko natančnejši, v tem pa, v čemer ni natančen, se skriva popolnoma militaristično kopito.

Predvsem dobiva guverner čisto monarhično pravico. On lahko pokliče prostovoljce pod orožje, on pa tudi lahko izmed miličinskih rezervistov pokliče toliko mož v aktivno službo, kolikor se mu zdi potrebno. In milični rezervisti so vsi moški državljani od 18. do 45. leta.

Kdor ne uboga povelja, ga čaka kazen — ječa do petih let.

Well — v sedanji državi se ne bi bilo čuditi, ako bi sprejeli očetje domovine tak zakon za službo sovražnega napada. Ali pa ima novi zakon vsaj garancije, da se ne more zlorabljati?

mornariška milica postaviti na tisto višino, ki je potrebna za javno varnost, ali pa da se napravi enako močna s katerokoli organizacijo, ki bi jo sedaj ali pa pozneje adoptirala zvezna armada, ali pa ki bi jo zvezni zakoni predpisali za osnovo nacionalne garde ali mornariške milice."

Prva določba popolnoma zadostuje, da se spozna pravi namen zakona. Kolikor je potrebno za "javno varnost", toliko miliciarjev guverner lahko pokliče. Radi bi vedeli, kdaj se je spravljal milica v Ameriki sploh na noge za "javno varnost" razun v slučaju štrajkov, za porabo zoper štrajkanje?

Zakonodajcem v Albany se prej zdi, da so imeli kapitalisti doslej v oboroženi sili še preveliko zaslonbo zoper delavce. In novi zakon pomeni, da je bodo v bodoče imeli toliko, kolikor je bodo hoteli; kajti s tem doslej še ne računajo, da bi se guvernerji upirali željam in zahtevam dolarskih magnatov.

Ker pa v legislaturi gotovo niso sklenili zakona le za to, da bi ostal na papirju, bo moral guverner države New York tudi vedeti, kdo so tisti milični rezervisti, ki jih lahko pokliče pod zastavo. In najbrže bodo začeli s tem, da jih popišejo. Da pa ne bodo imeli z evidenco preveč težav, pride kmalu drugi korak; kakor v militarističnih državah Evrope se bodo morali rezervisti zglašati, in tako pridejo po vrsti vojaške knjižice, vojaški raporti, vse do kontrolnih shodov v to "nemilitaristično" deželo. Človek, ki bo mislil, da se vse to godi zaradi tega, da ne bo Amerika v nevarnosti, če jo napade zunanji sovražnik, bo strmel, ako bo poklican sredi čistega miru; če bo pa zasluhl, da ga kličejo zoper štrajkarje, in ne bo ubogal, ga bo pa čakala ječa do petih let.

Tako je sedaj v Zedinjenih državah. In to so začetki. Militarizem si pripravlja v Ameriki tla. Dežela je kapitalistična in se ravna po kapitalističnih zakonih. Vse lepe fraze utopičnih pacifistov ne morejo tega izpremeniti. Vpričo očitnega vpeljavanja militarizma se mora zdramiti tudi delavstvo in gledati resnici v obraz. Sedanjí čas ni za sanje, ampak za trdo, realno delo.

Olomuški listi poročajo, da je namestništvo po naročilu naučnega ministrstva sporočilo olomuškemu kapitelju, da je avstr. cesar izvolitev praškega knez nadškofa kardinala Leva pl. Skrbenskega za knez nadškofa v Olomucu potrdil.

Človek bi mislil, da se ne more avanzirati iz Prage v Olomuc, Praga je glavno mesto Češke, Olomuc pa razmeroma malo moravsko mesto. Ali

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januarja 1904

Inkorporirano 24. februarja 1908 v državi Kansas

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreda: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box 226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomočni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.
Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša \$1.50.

Vsi dopisi se naj blagovelijsje pošiljati, gl. tajnika.
Vse denarne pošiljave pa gl. blagajnika.

Kako je zmagal telefon.

Ko je iznajditelj telefona razstavil svoj aparat na svetovni razstavi v Philadelphiji leta 1876, se ni niti uidele zamenjati, neznatni stroj. Več tednov je bilo videti ubogega iznajditelja sedeti žalostnega in samotnega pred mizico, na kateri je imel telefonsko napravo. Še celo člani juryje so šli mimo, ne da bi se zmenili za aparat, o katerem je zadrževal iznajditelj, da omogočuje razgovor med dvema osebam v oddaljenosti več sto milj. Graham Bell je obupno čakal svojega popolnega uspeha. Nekega dne pa je obiskal razstavo braziljanski cesar Don Pedro v spremstvu svoje soproge cesarice Terezije. Braziljski vladar je poznal Grahama Bella še iz prejšnjih časov, ko je iznajditelj na braziljski visoki soli imel še fizikalna predavanja. Don Pedro se je spomnil na prejšnje čase ter si je pustil pokazati aparat. Ko je cesar držal na ušesih telefonske skledice in je Bell govoril v aparat, je cesar začudeno dvignil glavo, med tem ko je bilo njegovo spremstvo popolnoma tiho, ter dejal: "Saj govori vaš aparat!" Sedaj je bil led prebit, Grahamu je vse čestitalo od vseh strani, časopisi so pisali o novi iznajdbi na dolgo in široko in telefon je zmagal po celem svetu.

SREČEN OTOK.

Islandija, ki je drugače le star otok bajk, doživlja sedaj lepe čase, kakršnih Islandci še niso imeli, niti so kdaj kaj takega slutili. V nekem danskem listu poroča neki ugleden Islandec o tem sledeče:

Naša dežela je edina na svetu, katera ne izda ničesar za vojsko in mornarico in vojna se pri nas le v toliko pozna, ker prodajamo meso in ribe za dvakrat višjo ceno kakor poprej. Povprečni izvoz Islandije znaša na leto okoli 17 milijonov mark, v tem letu pa se ceni na 55 milijonov mark. — Polenovke, katere izvažamo v Italijo in Španijo, se sedaj dvakrat več izvozi, kakor pa poprej. — Islandske slaničke pošiljamo pa na Švedsko in v Rusijo. Nemčija ni nikoli pripadala k največjim odjemalcem islandskih izdelkov. Vsi sta-

novi zaslužijo sedaj enakomerno več. Poljedelci zaslužijo posebno dobro pri volni, katere cena je trikrat višja kakor pa v navadnih časih. Kmetje izboljšujejo svoje domove, plačujejo svoje dolgeve in vlagajo denar v hranilnice. — Slošna posledica na Islandiji je, da je splošna podjetnost zelo živahna. Sedaj se misli na izrabo naravnih vodnih sil na otoku; neko elektrarno so že dogradili in v nedolgem času, upajo Islandčani, bodo preskrbljeni s ceneno električno silo.

Umeten dež.

Že davno so se ljudje ukvarjali z vprašanjem, kako bi bilo mogoče ob času suše napraviti umeten dež, in bilo je tudi že marsikaj predlagano v ta namen. Ali vsi ti izumi spadajo v področje neplodnih fantazij. Resneje pa je treba vzeti iznajdbo Avstraleca Balsilie, ker je njegove poskuse, s katerimi se je pečal celo vrsto let, prevzela vlada New South Wales ter jih tudi financirala. V privezanem zrakoplovu, ki je opremljen z električnimi pripravami, se vzbujajo v višini 1,800 do 2,000 metrov električne eksplozije. Vsled električnih valov, ki jih povzročajo eksplozije, se naredi zadostna jonizacija zračnih plasti, ki služi v to, da se združi v zraku se nahajajoča mokrota v obliki deževnih kapljic, ki padejo nato na zemljo. Zanimanje avstralske vlade je razumljivo vsled tega, ker poheni vsako sredstvo, s katerim bi se dvignila poprečna množina dežja v Avstraliji, velikanski dobiček za deželo. Iznajditelj gre še dalje ter pravi, da bi te dežne postaje lahko preprečile velikanske viharje, ki opustošajo sedaj deželo.

Dne 13. marca se je pričela pred sodiščem v Belovaru na Hrvaškem sodna obravnava proti 25 prebivalec iz Virja v Slavoniji, katere je državno pravdnštvo obtožilo zaradi zločina upora.

Zdi se torej, da vendar ne teče na Hrvaškem vse tako gladko, kakor pripovedujejo črnorumeni patrioti.

Davno preden je svet poznal umetno pesništvo in so se razvila za lepo literaturo stroga pravila, je ljudska fantazija bujno ustvarjala; pred knjigo je bila ustna predaja, narodne pesmi, vraže in istorije so šle od ust do ust, od rodu do rodu. Kakor je človek po eni strani skrajno realno bitje, ki hoče porabiti v svoj prid vse, kar mu je znano in dosežno, tako je na drugi strani fantastičen od davnine in vse, česar ne more razlagati iz strogega spoznanja, ovija s plodovi svoje večno nemirne domišljije.

Dolga, neskončno dolga doba je bila potrebna, da se je razvila točna znanost in se je začela pravilica strogo ločiti od resnice in znanja. To je bilo tem težje, ker je bilo mnogo bajk, vraž, sploh mnogo praznoverja navidežno črpanega iz izkušnje in tako prepletenega z resničnostjo, da je bilo komaj mogoče razplesti te vozle.

Do današnjega dne je ostala ljudska fantazija bujna, zlasti po deželi, kjer je človek še v dotiki s narodo, ki vedno mogočno vpliva na domišljijo. In kljub vsemu napredku znanosti tudi še ni izumrlo praznoverje.

Včasih se pa ljudske bajke in vraže in pravilice odevajo v tako lepo obliko, da imajo pravo pesniško vrednost, in treba jih je le jemati za to, kar v resnici so, da se jih človek lahko razveseli. Noben razumen človek ne bo danes smatral povešti in prerokovanj o kralju Matjažu za zgodovino ali kaj podobnega; kot plodovi ljudskega pesniškega duha so pa polni lepote.

V življenju človeštva je spadala vojna vedno med največje in najusodnejše dogodke in zato ni čudno, da je igrala tudi v ljudski domišljiji vedno velikansko vlogo. Ogromen je material, ki bi se dal na tem polju nabrati med ljudstvom.

Važno mesto v ljudski fantaziji so zavzemale ljudske prerokbe, ki so se ohranile v našem ljudstvu najbolj pristne v krajih, ki jih je moderna kultura najmanj obilnila. Ljudske prerokbe se naslanjajo deloma na sveto pismo, povečini pa si jih je ustvarila bogata in zdrava ljudska fantazija; po nekem zdravem nagonu je videlo ljudstvo bodoči razvoj človeštva, napravljalo si počasi, pa sigurno dobro sodbo o človeškem napredovanju. Ljudstvo je opazilo, da z napredkom v gospodarskem in prometnem življenju ne koraka vstric nepokvarjenost, poštenost in versko življenje človeštva. Zato je videlo v modernem življenju le slabo stran, ne pa tudi dobre strani istega.

Pri tem je uporabljalo ljudstvo sporočila svojih pradedov iz domače zgodovine, seveda prikrojena po svoji fantaziji, kakor n. pr. o kralju Matjažu, ki da spi pod goro Peeo in čaka trenutka, kdaj da naj pride pomagat cesarju, ko bo v stiski. Kralja Matjaža si je ljudstvo ustvarilo iz ogrskega kralja Matija Korvina (1458—1490), ki se je priljubil ljudstvu zavoljo svoje pravice ljubnosti; občudovalo pa je v njem tudi njegove

zmožnosti kot vojskovodja in mu je ohranilo hvalježnost, ker je potisnil iz Bosne Turke, ki so od tam vpadali v naše dežele. Tako globoko se je vkoreninil ta leta 1490. umrli vladar v mišljenje slovenskega naroda, da je dobil celo mesto v sedanjih svetovni vojni.

Tudi o sedanjih svetovni vojni še žive med narodom prerokovanja. Ljudstvo je po nagonu čutilo, da sebičnost ljudi, krivičnost narodov in njihov pohlep mora izeiniti veliko vojno. Fantazija si je seveda spredla vsemogoče naravne spremembe vsake večje vojne, hude čase, stiske; mnogo posameznosti iz teh prerokovanj pa je gotovo nastalo pozneje, ko so prerokovana dejstva že nastopila, kakor n. pr. da bodo orožniki nosili "špičaste kape" itd. Zato imajo ta prerokovanja, v kolikor povedo to, za kar ni treba prejšnjega duha, ampak kar narekuje o bodočnosti sodba trezne pameti, resnično podlago, drugo pa je gola pritlikava ljudske domišljije.

Tako so se ohranila v Selah in Slovenjem Plajberku prerokovanja o svetovni vojni, ki jih vsled cenzure le toliko objavljajo, v kolikor niso vznemirjevalne za tiste, ki verjamejo vsako ljudsko prerokbo, kakor da bi bile te prerokbe razodete od sv. Duha, kakor so svetopisemske prerokbe.

To ljudsko prerokovanje pravi:

Prišle bodo veliko izpremembe in novosti. Vpeljale so bodo nove mere, vage in nov denar, da se nikdo ne bo spoznal več. Ob cestah bodo nasipali grobove in postavljali stebre, po katerih se bo iz enega mesta v drugo govorilo. Orožniki bodo špičaste kape nosili. Kača bo na Koroško glavo pomolila, črn bik bo Rožu tulil. Iz vsake beraške bajte bo prišla "frava" ven in hlapec se od gospoda ne bo poznal. Od vsega in vsake malenkosti se bo davek pobiral in celo kruh bo obdačen.

V spodnjih krajih bo začela ena glavna (na enem koncu ogorel kol iz kresa) tleti, najmanjši kraljič se bo vzdignil in kresil se svet v ognju. Hudi časi bodo nastopili, ko bi imel biti (namreč cesar), pa ne bo. Vojna z Rusom se bo začela, ko se bo pšenica žela, in potem bo volna draga. Turške kamele bodo Reno pile. Prišli bodo časi, ko bo ti isti bolj srečen, ki nič nima, kakor pa bogatin. Ko bo naš cesar v stiski, bo prirasla kralju Matjažu brada trikrat okoli mize. On je bil zasut z vojsko pod Gnilim morjem, ker se je vzdignil proti Bogu. Čas pokore bo potekel; on se bo vzdignil s celo vojsko, katere je toliko, da bi morje posušila, prišel našemu cesarju na pomoč in slavno zmagal. Mir pa se bo sklepal na Sovrškem polju pod lipi, ki ima sedem vrhov. Tam se bo mirilo sedem kraljev.

Potem bo prišel preobrat. Začela se bo druga "vera", večja prijaznost, in ko se bosta na cesti srečala najhujša sovražnika, se bosta objela in nagovorila: "Bratec, kje si ti bil, da si še živ?"

UTRINKI.

Marconi je iznašel nov zrakoplov, ki se po vsem razlikuje od sedanjih. — Iznajdbo je dal na razpolago italijanski vladi.

Francoska artilerija ima nove šestnajstpalčne topove, ki baje v vseh ožirih prekašajo nemške 42-centimerske. — Izstrelak tega novega topa je visok petinpol čevlja ter tehta eno tono.

Sklepni računi so pokazali, da so znašali skupni hohodki na pomamski razstavi \$12,524,090. Plačane vstopnice so znašale \$4,715,523, drugi dohodki pa so znašali \$7,809,565. Čisti dobiček od pristojbin je znašal \$1,830,331.

Bolgarska vlada objavlja administrativno razdelitev osvojenega starosrbskega in macedonskega ozemlja. Ozemlje je razdeljeno v sledeče okraje: Bitolj (Kičevo, Resna, Prilep), Štip (Kočana, Beova, Carevo Selo, Kumanovo (Krivapalanka, Kratovo), Ohrida (Dibra, Struga), Skoplje (Veleš, Kačanik), Tetovo (Kovadarci, Perčolovica), Požarevac (Kučevo, Golubae, Veliko Gradište), Čuprija (Paračin, Jagodin, Rekovae), Kruševae (Trstenik, Brusa, Aleksandrovo), Pirot (Bela-palanka, Babuna), Vranja (Vlasotince, Lehan, Gi-

lijani), Njegotin ob Donavi (Kladovo, Milanovo, Brzapalanka), Zaječar (Knjaževae, Kraljevo Selo, Priština).

Prekomorska agentura poroča, da je odšlo zadnje tri mesece 60,000 vagonov žita iz Rumunije v Avstrijo in Nemčijo. Ta teden se prične z odpošiljanjem nadaljnjih 140,000 vagonov žita, ki sta ga centralni državi nakupili v Rumuniji. Skoraj sočasno se poroča z druge strani, da je tudi z Bolgarsko že skoraj gotova enaka pogodba, kakor jo je Rumunija sklenila z Avstrijo in Nemčijo. — Kako se včasih motijo preroki!

Z ozirom na to, da poskušata Severna in Južna Amerika napraviti tesnejše trgovske zveze, so dali ameriški podjetniki izdelati kinematografske slike, ki predstavljajo industrijo v Južni Ameriki, ter jih sedaj kažejo in poskušajo tako interesirati tudi občinstvo za trgovino z Jugom.

Kmalu ne bodo showi v Ameriki sploh nič drugega kakor reklama. Doslej je služilo cerkvam, kapitalističnim strankam, Salvation Army, prohibiciji — za literaturo, umetnost in znanost, katerim bi res lahko koristili, ne bo ostalo nič.

ZLOČINCI IN NJIH NAVADE.

Draždanski državni pravdnik dr. Erich Wulff, ki si je kot socialen kriminalist pridobil dobro ime, je izdal knjigo, v kateri opisuje razne kriminalne slučaje, ki niso zanimivi samo vsled svoje kurioznosti, temveč označujejo zločinstvo v vseh potezah in raznovrstnosti. Ta knjiga je nekaka zgodovina zločinstva z njegovimi temeljnimi pogoji, zunanjimi vplivi in tipičnimi "uspehi." Navajamo samo nekoliko zanimivih zločinov iz te knjige.

Tat površnikov n. pr. opozori v Monakovem gostilničarju, preden zapusti restavracijo, da je med njegovimi gosti znan tat površnikov. Gostilničar pokaže v svojem prvem razburjenju označenemu gostu vrata. Medtem pa sname pravi tat s kljuka površnik po nedolžnem obdolženega gosta, ga obleče in odide skozi druga vrata, medtem ko se gostilničar in gost pripravata in ne pazita na obleko.

Zločinec Tom Gerhardam, ki je bil leta 1711. obešen v Tyburnu, je imel malega bolonjskega psička izučenega, da je z veliko spretnostjo iztrgal ljudem na cesti iz rok denarnico ter stekel z njo k svojemu gospodarju, ki ga je čakal na kakem oddaljenem prostoru.

V Berlinu so zločinci vlomili v neko prodajalno ter naložili v tri velike zaboje raznovrstnega blaga. Ker pa se je že začelo svitati, je bilo seveda težava spraviti ukradeno blago brez vsakega šuma iz trgovine na varen prostor. V zgodnjih jutranjih urah so nargali plinove svetiljke ter potegnili kvisku železne šaluzije na izloženih oknih. Nekateri izmed njih so oblečeni v predpasnike pometalni pred trgovino in umivali okna, medtem ko je nekdo drugi poiskal hitro primeren voz, v katerega so naložili blago. Na ta način niso zbudili nobenega suma, ker je vsakdo mimoidečih mislil, da se je kljub zgodnji uri delo v trgovini že pričelo. Tatovi so srečno odnesli ukradeno blago.

Neka poljska grofica, ki se je večkrat vozila po železnici na Dunaj iz Krakova, v čegar bližini je imela svoje posestvo, je bila skoro vedno med potjo okradena. Nazadnje, pred kakimi petimi leti, ji je zmanjkalo iz dobro zaklenjene kovčega dragocenosti za 30,000 K. Policija je pregovorila grofico, naj zopet potuje po isti progi. Na železnico pa so oddali izredno velik kovčeg, čigar vrednost je bila zelo visoko označena. V tem kovčegu pa je bil skrit to pot neki tajni policist. Naenkrat je čul detektiv med vožnjo, da nekdo z vso lahkoto odpira ključavnice kovčega. Ko je odprl pokrov, se je dvignil iz kovčega detektiv in pred njim je stal železniški sprevodnik, ki je imel ponarejene ključke.

Neki celi družini v malem mestu, ko se je vrnila ponoči utrjena s plesne zabave, so tatovi pokradli vse vrednosti in sploh vsa obleko, naj je bila v omarah ali pa zunaj kje po stenah, kakor tudi vse perilo. Izmed domačih se ni nihče zbudil in zjutraj so morali ostati vsi v posteljah, ker niso imeli čisto nič obleči.

Umiranje na morju.

Splošno je razširjeno mnenje, da je smrt potapljalčevega se mučna in težavna. Častnik, ki je bil rešen, ko se je že potapljaj, je opisal svoga čustva tako: Torpedo je bil zadel ladjo, znašel sem se kmalu zatem v vodi, poleg trupel, katera je premetavala voda. Niso bila še doela mrtva, ali zaprte oči in negibni udje so kazali, da jih je že minila volja življenja. Brez glasu, brez odpora so izginjali drug za drugim v globočini. Do tedaj sem pa mislil tudi jaz, da je umiranje na morju strašno, da se bojuje človek do zadnjega vzdihla z valovi, ki vlečejo človeka vase. Zdaj vem, da ni lepše in lažje smrti. Dolge ure so me premetavali valovi, postal sem brezčuten, želel sem si samo počitka, spanja. Ko je prišla rešitev, mi ni bilo prvi hip niti prav, da so me prebudili iz sna, ki me je ravno zazibavalo. Morda je vplivalo pri nas tudi to, da smo čuli več noči in bili v vednem pričakovanju smrti, ker smo vedeli, da nas zasleduje podvodni čoln, in ni je stvari, ki dene mornarju bolj slabo, kakor to zavrtno zalezovanje. Vihre bitk in morja se ne boji mornar. Skriti sovražnik torpedo, ki ga zalezuje in uniči mahoma ladjo, to naravnost razbesni mornarja in mu

Četrletni račun Avstrijsko-Slovenskega Bolniško Podpornega Društva v Frontenac, Kans.

OD 1. JANUARJA 1916 DO 31. MARCA 1916.

Število družva	Kraj društva	DOHODKI										IZDATKI									
		Šmrtniški sklad članov	Bolniški sklad	Upravni sklad	Rezervni sklad	Izvanred. prispevki	Šmrtniški sklad članic	Upravni sklad	Rezervni sklad	Pristop	Prememba oporok	Skupni dohodki	Šmrtnina in pogr. stroški	Rodniške podpore	Razni izdatki	Skupni izdatki	Poslano na centralo	Iz gl. blag. doplačane bol. polp.	Število članov	Število članic	
1	Frontenac, Kans.	\$ 51.32	\$ 121.50	\$ 19.44	\$ 4.86	\$ 40.50	\$ 37.37	\$ 2.10	\$ 1.05		\$ 278.14	\$ 450.00	\$ 123.00		\$ 573.00	\$ 155.14		61.06	56	30	
2	Chicopee, Kans.	18.51	35.25	5.64	1.41	11.75	12.39	.66	.33		85.94		147.00		147.00				16	11	
3	Newburg, Kans.	4.77	11.25	1.80	.45	3.75	5.27	.30	.15		27.74		7.00	10	7.10	20.64		5			
4	Mineral, Kans.	48.84	105.00	16.80	4.20	35.00	31.55	1.86	.93	.50	244.68	300.00	94.00		394.00	150.68		45	30	16	
5	Weir, Kans.	21.39	42.25	6.60	1.65	13.75	6.24	.30	.15	.25	92.58	260.00	140.00		400.00	27.03	74.45	18			
6	Yale, Kans.	31.39	58.50	9.36	2.34	19.50	14.14	.92	.46		136.61		218.00		218.00		84.09	25	14		
7	Radley, Kans.	20.74	48.75	7.80	1.95	16.25	11.32	.72	.36		107.89		34.00	37	34.37	73.52		22	11		
8	Fleming, Kans.	50.11	108.00	17.28	4.32	36.00	23.13	1.32	.66		240.82		198.00	35	198.35	42.47		49	23		
9	Jenny Lind, Ark.	42.92	94.50	15.12	3.78	31.50	17.48	1.08	.54		206.92		250.00	10	250.10	19.24	62.42	44	20		
10	Breezy Hill, Kans.	49.87	120.75	19.32	4.83	40.00	26.85	1.66	.83		264.11		247.00		247.00	21.37	4.26	55	30		
11	Adamson, Okla.	23.06	57.75	9.14	2.31	19.25	6.66	.42	.21		118.80		165.00		165.00		46.20	27			
12	Maynard, Ohio	10.94	28.50	4.86	1.14	9.25	5.70	.42	.21		61.02		13.00	38	13.38	47.64		13			
13	Franklin, Kans.	44.05	93.75	15.00	3.75	31.50	26.73	1.54	.77		217.09		233.00		233.00	7.94	23.85	40	21		
14	Carney, Iowa	22.25	48.00	7.68	1.92	16.00	8.41	.50	.25	4.50	109.76		78.00	22	78.22	41.93	10.39	22			
15	Winterquarters, Utah	2.12	5.25	.84	.21	1.75	.57	.04	.02		10.80			10	10	10.70		6			
16	Black Diamond, Wash.	14.79	36.00	5.76	1.44	12.00	1.80	.12	.06		71.97		38.00	23	38.23	33.74		16			
17	Ely, Minn.	47.33	136.50	21.84	5.46	45.50				1.50	258.13		78.50	65	79.15	178.98		61			
18	Witt, Ill.	3.68	8.25	1.32	.33	2.75	2.43	.14	.07		18.97			28	28	18.69		4			
19	Huntington, Ark.	4.55	9.75	1.56	.39	3.25					19.50		9.00	83	9.83	12.71	5.04	4			
20		\$512.63	\$1,169.50	\$187.16	\$46.74	\$389.25	\$238.04	\$14.10	\$7.05	\$6.00	\$1.00	\$2,571.47	\$1,010.00	\$2,072.50	\$3.61	\$3,086.11	\$862.42	\$369.76	528	221	

IZHAJA VSA KI TOREK.
— Lastnik in urednik: —
Jugoslovenska delavska tiskovna družba
v Chicago, Illinois.
Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo
leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo
\$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.
Oglaš po dogovoru. Pri spremembi
bivaliteta je poleg novega naznaniti
tudi stari naslov.
Glasilo slovenske organizacije Jugosl.
— socialistične zveze v Ameriki. —
Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja
listov in drugih nerediteljnosti, je posiljati
predsedniku družbe
Ivan Moleku, 4008 West 31. Street,
Chicago, Ill.

PROLETARIAN
Owned and published every Tuesday by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.
Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.
Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4903 W. 31. STREET, CHICAGO ILLINOIS

STAVKA V CHICAGU.

Pri McCormicku v Chicagi je stavka. McCormick — to je znano, skoraj zgodovinsko ime. Pred devetindvajsetimi leti je bil v tej tovarni, kjer so se takrat izdelovali poljedelski stroji, štrajk, iz katerega se je tedaj izčimila znanost na hejmarketska afera. Delavci so se takrat bojevali za osebnostni delavnik. Tovarna je dobila stavkolazke in pinkertonovce, poljeja se je vmešala in streljala, sklenil se je protestni shod na Haymarket, in tam je padla tista, ki danes nezadostno pojasnjena bomba, zaradi katere so bili Spies, Parsons, Fischer in Engel 11. novembra 1887 obkneženi.

To se vrača človeku v spomin, ko sliši, da je pri McCormicku na Blue Island ave. stavka. Ta tovarna je sedaj podružnica trusta International Harvester Company, ki ima v svojih obratih vpeljan suženjski sistem najhujše vrste, v katerem igra obsežno vohunstvo veliko vlogo. Trust je zaprisel sovražnik delavske organizacije, uniški delavce ne more vztrajati v njegovi tovarni, in če izbruhne v takem zavodu stavka, je to znamenje, da mora biti položaj delavcev ne le težak, ampak naravnost neznosen.

In take so res razmere pri McCormicku. Prvi povod stavke je dalo to, da so utrgli delavcem v enem oddelku po 1 cent na funtu vrvice. Uradniki družbe opravili so ta ukrep s pomanjkanjem materiala, kar je očiten nezmišljen. Vrhu tega delavci večino po kosu, pogostoma morajo delati dolgo čez čas in nimajo za to nobene primerne odškodnine. Odkušajo jih, kakor se poljubi družbi, o kakšnih delavskih pravicah pa v tej tovarni sploh ni govora. Bogneč, da bi pokazal delavce javno le kaj simpatije za organizacijo! Te je zadosten povod, da takoj zleti na cesto.

Neznosni pritisk je pogajal delavce sedaj v stavko. V četrtek jutraj je 2000 delavcev ustavilo delo: že v sredo večer so zastrajkali livarji in pomožni delavci v livarni, njih okrog 1000. Stavkarji so se zbrali v Mergazisovi dvorani na 21. Place, da se dogovore o svojih zahtevah. Ustanovili so si unijo in se domenili, da zahtevajo 10 odstotkov zvišanja plače in skrajšanje delovnega časa. Sedaj delajo po enajst ur in zaslužijo po poldrug dolar na dan.

Superintendent George L. Rice je odklonil vse zahteve. Zastopnikom česar je pa dejal, da v tovarni ni stavke, ampak da je le nekoliko pijancev rebeliralo, ko so bili vrženi iz dela. To bi bile pomorne besede, če ne bi bile smešne. Iz tovarne, v kateri sicer vse bobni in šumi in buči, ne prodira sedaj noben glas. Vse veliko poslopje je odeto s popolno tišino in učinkuje kakor doma miru. Superintendent pravi, da ni stavke.

Nekoliko pijanih delavcev je rebeliralo. To je nov problem za vodo. V McCormickovi tovarni je namreč vsaka kapljica alkohola tako strogo prepovedana kakor v suhi državi; ampak medtem ko se po suhih državah poprečno boji pijančevje kakor po mokrih, je to v tovarni nemogoče, ker se tukaj lahko kontrolira, kakor se v državi.

pomešano z zmletim ovsem, doslej pa vidi se ni bilo znano, da se more človek tudi od tega upijati.

Tajnik Harvester trusta A. Roney pripoveduje, da so delavci izvrstno plačani, da žive v krasnih razmerah in da nimajo nobenega povoda za pritožbe. Vsa silnosta prihaja torej le od tod, da so delavci družega mnjenja. Njihove "sijajne" plače jim ne dovoljujejo, da bi naravnost od lakote umrli, toliko jim pa tudi ne dajejo, da bi se s svojimi družinami do siteda najedli, če hočejo s svojo mezdno plačevati tudi stanovanje in kupovati obleko. Multimilijonar McCormick, ki lahko zapravi na eni sami zabavi toliko, kolikor znaša dnevna plača vseh njegovih delavcev, ne da bi se mu to kaj poznalo, seveda ne ve, kaj se pravi računati s centi, zlasti v sedanjih dobi, ko se s celim dolarjem komaj kupi toliko, kolikor pred par leti s pol dolarja, včas pa še ne.

Harvester Company je "dobra" družba. Očetovsko skrbi za svoje delavce. To se pravi: Z vsakovrstnim humbugom jih odganja od organizacije in jih peha v največjo odvisnost. Zdravniško pomoč jim daje, zato, da ji ne bi bilo treba plačevati odškodnin poškodovanim delavcem in da bi jih imela čimbolj pod svojo kontrolo. Poniža jim trustove delnice druge vrste, da jih bolj priveže in potem odira: delavci naj se pa tedaj ženejo pri delu za trustove profite kakor mule. Vsakovrstne klube ustanavlja, katere morajo ostali delavci vzdrževati s kupovanjem tiketov in z zbirkami; zabave prireja, katerih se mora vsakdo prostovoljno udeležiti. Sploh je družba v vsakovrstnem izsesanju delavcev izurjena, kakor pajk v izsesavanju muh.

Da je bila slavna čehiška policija McCormicku takoj na razpolago, se razume že samo ob sebi. Vso zimo ni družba videla razbitih oken, skozi katere je pihalo na delavce, da so se čim lože nalezli revmatizma in influence; sedaj jih je takoj opazila in jih seveda pripisala "izgredom" delavcev. Tako je dobila policija povod, da se je hitro pobrigala za varnost svetega McCormickovega imenja.

Videli bomo, kako se razvije boj. Obžalovati je najbolj to, da so delavci neorganizirani, oziroma da so bili vsaj do stavke neorganizirani. Ustanoviti unijo šele tedaj, kadar se že gre v boj, je slaba taktika, in prica o nezrelosti delavstva. Upajmo, da ne bodo štrajkarji preveč občutili posledice te zamude in da ne bo organizacija, ustanovljena v času štrajka, trajala le tako dolgo kakor štrajk, ampak da si jo ohranijo za bodočnost.

Boji v Pennsylvaniji.

V East Pittsburghu so delavci pri Westinghouse Electric and Manufacturing Company in pri Pittsburgh Coal Co. na štrajku. Kakor da je v Ameriki ta zakon, je tudi že tekla kri. Metoda je popolnoma stara, kakor pri večini večjih stavk. Družba Westinghouse je najela privatne čuvaje, in kadar so taki gentlemani na poslu, se že lahko ve, kaj da pride. Kar so mogli storiti, da bi povocirali delavce, so storili. "Stavkarski nemiri" so bili potrebni, da se prisili država na konsigniranje milicije, in družbini uradniki so res takoj po prvem spopadu zahtevali od guvernerja Brumbaugh, da jim pošlje milico.

Ko je iz Wilmerdinga prihajalo okrog 1500 delavcev čez most na Cable ave. v East Pittsburghu, je to spravilo družbine junake v tako jezo, da so nastopili s strojno puško in ustrelili. Seveda trdijo sedaj, da se je strel le slučajno sprožil; slučaj je že tako prijazen, da prihaja organiziranim razbijcem ob takih prilikah vedno na pomoč. Detektivni pennsylvanske železnice so svojim tovarišem pri Westinghouse pomagali, kolikor so le mogli in so zbili vsakega delavca, ki se je približal železnici. Nekega stavkarja so tako zbili, da so ga morali odnesti.

Tudi vodo so brizgali na delavce, dasi niso imeli za to barbarstvo nobenega povoda. Naj se imenuje kraj East Pittsburgh ali East Youngstown, Calumet ali Ludlow ali kakorkoli — kapitalistom je vsako sredstvo dobro, če si morejo obetati, da jim pomaga skušiti delavski odpor. Boji med delom in kapitalom se ne ublažujejo, temveč postajajo vse bolj krvavi.

Boj za veliko Nemčijo.

Naglašali smo že, da je prizadevanje nemških vladnih krogov in nemških nacionalistov v Avstriji za "gospodarsko zblizanje" Avstrije in Nemčije v svojem bistvu le boj za Povečano Nemčijo. Ta boj ne pomeha, in avstrijski nemški nacionalci se vse bolj strastno pehajo za tem ciljem.

Predsednik poslanske zbornice dr. Sylvester piše, da je načrt gospodarske skupnosti z Nemčijo treba začeti izvrševati. V dolgem članku, v katerem razpravlja o tem, pravi:

"Ker so sedaj tudi najbolj merodajni krogi edini, da se ne more iti preko gospodarske skupnosti obeh držav, zato je treba sedaj nastopiti pot, da se ta gospodarska skupnost tudi izpelje. Že se je stavila zahteva, da pošljejo vse tri države svoje zastopnike, katerim naj vlade naroče, da naj na podlagi resolucij gospodarskih društev in zborovanj stavijo natančne in podrobne predloge, to se pravi: Dotičnim resolucijam naj dajo konkretno obliko in jih predložijo vladi kot zakonske načrte.

Da se doseže ta najvišji cilj, je treba sedaj iti nad vlado, da stopi tudi ona na pot. Zato se morajo v vseh treh državah takoj imenovati delegati, ki bi se avtoritativno imeli pečati s temi vprašanji. Parlament se pri takih pogodbah vpraša, če itak šele tedaj, ko teh pogodb ni mogoče več izpremeniti. Zato bo tudi javnost morala spremljati pogajanja teh delegatov. Delo stopi na tretjo stopnjo šele tedaj, ko se predlogi delegatov predložijo vladam v odločitev. Do tedaj je treba vse prerešati, da bo odobritev le formalna stvar."

Stajerski nem. poslanec vitez Pantz piše o stališču ogrske min. predsednika grofa Tisza do tega vprašanja:

"Grof Tisza je izjavil, da je avstroogrška pogodba predpogoj za razpravljanje o gospodarskem zblizanju monarhije in Nemčije. V Avstriji so se nazor razbistrili in razumni politiki so prišli do nasprotnega mnenja in sodijo, da se mora vprašanje gospodarskega zblizanja z Nemčijo razpravljati istočasno z ogrsko pogodbo. Če tega vprašanja ne izjasnimo, ne moremo začeti pogajanj z Ogrsko, ker se obe vprašanji ne data ločeno obravnavati. K vsemu pa se še pridružuje odločen ugovor, da naj sklenemo podaljšanje pogodbe, katere naj bo na Ogrskem od zbornice odobrena, pri nas pa sklenjena brez državnega zbora.

Grof Tisza se je sicer v odgovoru na dotično interpelacijo v načelu pokazal prijatelja gospodarskega zblizanja z Nemčijo. Njegove besede pa kažejo, da ne upa dosti, da bi se njegovo mnenje tudi v praksi moglo uresničiti. Ogrska hoče, da obdržita Avstrija in Ogrska vsaka svoj avtonomni carinski tarif in hoče stopiti v gospodarsko zvezo le s formulom "preference", to je s predhodnim medsebojnim obravnavanjem. To vemo že davno, kajti le grof Andrássy se je povselp do velikosti

problema o celoti, vsi drugi ogrski gospodarski politiki so proglasili, da se da Ogrska približati le s formulom "preference". Razumemo, da je Ogrska zadovoljna s prometom svojih agrarnih pridelkov, ki je med njo in Avstrijo carine prost, in da si ohrani visoko agrarno carino in si ne želi bistvene spremembe teh razmer.

Toda v Avstriji in v Nemčiji stoji stvar drugače. Ne samo teoretiki in politiki, kakor je to rekel grof Tisza, ampak široki sloji industrije in kmetijstva in ne ravno v zadnji vrsti tudi konsumenti, kateri imajo po svojih izkušnjah v tej vojni pač tudi pravico, da se poslušajo, si žele ustanovitve velikega enotnega srednjoevropskega ozemlja.

V tej veliki zvezi bo Ogrska vsled bogastva svoje zemlje uživala prednost. Krogi, ki mislijo na avstrijske interese, bodo proti nazoru grofa Tisze morali vzeti to geslo: Brez razjasnitve v Berlinu nobene določitve v Budimpešti, brez razjasnitve v Budimpešti nobene določitve v Berlinu.

Znano bo, da so Madžari povdarjali svoje velike posebne interese, prej v Bosni, sedaj tudi v Srbiji. Ni dolgo tega, kar se je na Ogrskem pod pokroviteljstvom najodličnejših oseb iz političnih, gospodarskih in denarnih krogov ustanovila posebna družba, ki bo vneta gojila in pospeševala posebne ogrske interese na Balkanu. Priznati se mora Madžarom, da spoznavajo svoje interese pravočasno, jih pravočasno začno izvrševati in jih brezobzirno branijo. Te dni so pa tudi na Dunaju zborovali zastopniki velikih avstrijskih osrednjih korporacij industrije, obrti in trgovine. Predsednik je poudarjal, da morajo po ogrskem zgledu tudi v Avstriji dobiti primerno organizacijo za interese na Balkanu in Vzhodu. Razum Ogrske ima že tudi Nemčija tako organizacijo za gospodarski promet z balkanskimi deželami in Malo Azijo. Doslej je bila v trgovskem prometu Avstrija na prvem mestu (21 odstotkov). Za njo je stala Anglija, naglo pa se ji je bližala Nemčija. Avstroogrski izvoz je v letu 1913. poskočil od 245 milijonov na 400 milijonov kron, in če pristojemo še azijsko Turčijo in Egipt, od 280 na 500 milijonov kron.

Pri tem izvozu odpada na Ogrsko samo kakih 12 odstotkov. Izvoz v Bosno je poskočil od 112 na 130 milijonov. Iz balkanskih držav pa so uvažali znatne množice. Sedaj morajo to važno trgovino ne samo obdržati, ampak tudi razširiti. Bivši minister Bachrenreiter je povdarjal kot največjo važnost, da morata postopati Avstrija kot taka in Nemčija v vprašanjih Balkana in Vzhoda spora zmanj. Na zborovanju so sklenili, da izvolijo vse prizadete organizacije in gosposke ožji odbor, ki bo v zvezi z orientalsko sekcijo trgovinskega muzeja izdelal podroben program za organizacijo, propagando in vse nadaljno delo.

Slepeu mora postati jasno, kam pes tačo moli.

Kako je na Poljskem?

S parnikom "Nieuw Amsterdám" je prišla v New York neka Franciška Kasperik, dvajsetletno poljsko dekle, ki je uredniku nekega poljskega ylista pripovedovala, kako žalostne razmere vladajo v Nemčiji in Poljski.

Preden je šla v Ameriko, je služila pri družini nekega nemškega majorja, kjer je imela priložnost marsikaj slišati. Preden je dobila dovoljenje za potovanje, je imela velike situosti. Iz Berlina je morala v Przemysl, svoje rojstno mesto, da je dobila potni list; pokazati je morala sliko svojega brata in pisma v dokaz, da je on res v Ameriki. Preden so jo spustili preko meje, so jo do kože preiskali.

Ona pripoveduje, da — kot je slišala govoriti majorja, pri katerem je služila — so Nemei mislili, da se bo vojna končala najkasneje v šestih tednih. Francijo so mislili streti v dveh, Rusijo pa v ostalih štirih. Niti nadejali se niso, da bodo naleteli v Belgiji na kak odpor. Major se je nekoč izrazil, da je ravno Belgija prekrizala vse nemške načrte. Nekeč je celo omenil napravn svoj ženi, da so nemške vojaške oblasti izdale na poveljstvo ukaz, da se ni ozirati na človeške izgube, temveč prodirati, naj stane kolikor hoče.

Sprva je v Nemčiji vladalo velikansko navdušenje, toda ko so pričeli prihajati s fronte ranjenci in poročila o mrtvih, se je navdušenje namah poleglo. Ljudstvo je izgubilo zaupanje v cesarja in njegovo politiko. Večkrat se zgodi, da napravijo ženske z otroci v naročju velike izgrede in zahtevajo hrane in padle sinove in može. Doma so le ženske, otroci in starci, ki niso zmožni opravljati težkih del; vsi možki od 18. do 50. leta so na bojnem polju.

V začetku, ko se niso bile tako velike izgube, so oblasti, ako je kdo padel, to sporočile s rodnikom v posebnem pismu. Sedaj pa, ko so postale žrtve tako velikanske, je pričela vlada izdajati neko glasilo, ki izide v Berlinu vsako jutro ob petih.

Po svetu.

Pred kratkim je stekla 500 milj dolga sibirska železnica, ki je spojena z glavno sibirsko progo. Nova proga bo omogočila, da se bodo zapuščeni kraji v Sibiriji objudili. V krajih, po katerih teče, je mnogo srebra, svineca in bakra.

Najbrže se pa ne bomo preveč zmotili, če pravimo, da je nova železnica v prvi vrsti zgrajena iz vojaških razlogov.

Cesar Fran Josip je imenoval nadvojvoda Karla Frana Josipa za podmaršala in viceadmirala.

Torej mora biti vendar kaj resnice na tem, da je dal grof Rad princem vse družinske na-

Včas obsegajo seznanj padlih pet ali več strani drobnega tiska.

Ko je prišla v Przemysl, so ji sorodniki pripovedovali, koliko so morali prestati zadnje leto. Ko so Rusi osvojili mesto, so vsako stvar plačali in se z ljudmi čisto dobro razumeli. Ko so se pričeli Rusi umikati in so izpraznili Przemysl pred prodirajočo nemško-avstrijsko armado, so Nemei pošiljali za umikajočimi Rusi tak ogenj, da so ljudje mislili, da se je približal konec sveta.

Vsled groznega pokanja velikanskih topov je mnogo ljudi oglušilo in ponorelo. Nemei so prebivalstvu pobrali ves živč, ljudstvo je bilo primorano jesti rastline, ki so za živali.

Z vojnimi ujetniki postopajo v Nemčiji kot s psi. Zaprte imajo v nalaše zato zgrajenih kolibah; veliko jih umre, ker jim v slučaju bolezn ne dajo zdravniške pomoči. Najgrše ravnanje z ruskimi. Ujetnika, ki se količak zoperstavi, lahko na mestu ustrelje.

Pomanjkanje hrane se v Nemčiji grozno občuti. Kruh delajo iz krompirja in koruzne moke. Meso jesti je dovoljeno le dvakrat na teden. Slanina dobe vseh iz Nizozemske, ki jo prodajajo po 7 mark funt. Krompir je menda edina hrana, ki si jo lahko vsak privošč. Uradniki in duhovniki ljudi vedno opominjajo, da naj s hrano kolikor mogoče štedijo.

Omenjena Poljakinja je tudi pripovedovala, kako postopajo nemški vojaški s poljskim prebivalstvom; navadno jih kličejo "proklete Poljake". Neke ženska, ki se je z njo pripeljala v Ameriko, je imela štiri otroke, toda vsi štirje so ji umrli vsled surovega ravnanja vojakov in pomanjkanja hrane. Njen mož, ki se nahaja v Ameriki, ji je dvakrat poslal denar za pot, toda ni ga dobila. Sedaj so jo vzeli v neko newyorško bolnišnico, da si pozdravi rane, ki so jih ji zadali nemški vojaški.

odrastel kratkim hlačam, ima že na suhem in na morju toliko znanja, izkušenj in sposobnosti, kakor drugače le sivi generali.

Angleška komisija, katere oprašuje od vojaške službe, je soglasno sklenila, da se od vojaške službe oproste vsi časnikarji. V razlagi tega sklepa se pravi: Z ozirom na soglasno razumevanje komisije vplivajo časnikarji s pojasnjevanjem položaja na bojiščih ugodno na razpoložitev vojske na fronti, navdušujejo vojake in tako doprinesejo svoj delež k uspehom bojev.

Kljub temu se nam zd, da diši ta sklep zelo na privilegij, na katerega ne bo najbrže niti

ZDRAVNIKOVA TOŽBA.

Amerika je dežela reklame. V tem oziru je tako na glasu, da ne vedo nekateri ljudje v Evropi o njej sploh nič drugega, kakor da je tukaj barnumska reklama doma. To je seveda krivično. V Ameriki je že še kaj drugega. V splošnem stoji ta dežela na višini poprečne kapitalistične kulture. V nekaterih rečeh je prekosila Evropo, v nekaterih je zaostala. V zadnjem slučaju se pa močno trudi, da bi jo dohitela.

Tudi pri tem sodeluje reklama, kajti to je res, da brez nje tukaj skoraj nič ne gre. Nekoliko je ta navada tudi Evropo že nakazila: bolezen je nalezljiva. Vendar je pa vsaj doslej še res, da se dela v Ameriki tudi na tistih poljih z najbolj kričečo reklamo, na katerih je v Evropi večinoma izključena. Tako n. pr. ne bo onstran morja noben resen učenjak dovolil, da bi se njegovo ime razbohnavalo na tak način kakor ime kakšnega cirkusa. Tukaj pa velja geslo, da ni brez reklame sploh nobenega uspeha, pa naj gre za novo modo, za novo žganje, za nove žoge, ali pa za literaturo, znanost ali umetnost. Celo za cerkve se dela reklama kakor za trgovine in salone.

Semintja pa vendar nekateri ljudje nečejo razumeti, da mora biti ravno tako.

Zdravnik dr. E. Martin v New Orleansu, La., je vložil tožbo proti listu "Daily Picayune", ker ga je v nekem članku navdušeno pohvalil. Dr. Martin zahteva \$10.000 odškodnine. Pravi, da taki članki, kakršne mazači kot anonce drago plačujejo, zdravniškemu ugledu le škodujejo.

Dr. Martin ima deloma prav; popolnoma pa ne. V očeh treznih mislečih ljudi škodujejo take reklame; vsako finejšo naturo — finjšo v dobrem pomenu besede — odbija kričavost. Ali koliko je v sedanjih družbi takih finih natur? Veliko večino privlači bobnajoče hvalisanje.

Poglejte n. pr. "gledališča" s premikajočimi slikami. Vsak dan se kaže tam kaj drugega. Dežela bi morala roditi sami Shakespeari, da bi se zadostilo tej ogromni potrebi in da bi se vsaj po večini uprizarjale dobre reči. Razum mora povedati človeku, da se mora ob tako velikanski produkciji izdelavati večinoma šund. To potrjuje tudi vsaka resna kritika. Kljub temu so taka gledališča vedno prenapolnjena.

Kako je to mogoče? Pred vrati stoji in vise ogromni plakati v kričečih barvah, povsem podobni strašnim slikam, ki so jih pri nas včas kazali na sejnih. O vsakem filmu pripovedujejo doneče besede, da kaže slike, kakršnih še ni videl svet. Krasne, pretresljive, misteriozne, moralne, sploh čudovite. Ljudje se razočaravajo vsak večer, kljub temu se deajo drugi večer zopet na linanice reklame in drve kakor nori v "šov".

In tako je z vsem. Tako ustvarja reklama imenitne trgovine, velike igralce, slavne pisatelje, glasovite junake — zakaj ne bi tudi izvrstnih zdravnikov, odličnih profesorjev, velikih tehnikov?

Seveda, ustvarjajočemu duhu, ki živi za svoj poklic, za svoje delo, se samemu stadi to vedno kričanje "Jaz, jaz, jaz!" Ali če ne zna plavati s strujo, ima škodo ne le on, ampak tudi njegova stvar. In tako je reklama kuga oropala našo kulturo le za marsikatero dragoceno produkcijo.

Toda estetični nauki ne bodo pomagali, ker ne morejo. Reklama, kakršna se je tipično razvila v Ameriki, je posledica, najna posledica kapitalizma in njegovega sistema, v katerem je vse kupčija in — v katerem mora biti vse kupčija, ker ne more dobiti delo brez nje — nagrade, ki je potrebna za življenje. Reklama prinaša veliko surovost v naše življenje; ali te surovosti ne odpravimo, dokler ne izginejo njeni pogoji.

V socialistični družbi bo reklama nepotrebna. V njej ne bo kupčije, in družba bo lahko trezno presojala vsako delo. Uspehe bo merila po koristi, ki jo ima splošnost od njih, naj bo korist materialna ali pa duševna. Priznanje bo dobivalo boljše delo, ne pa boljša reklama.

To se pravi: Življenje bo v socialistični družbi bolj kulturno, kot je v kapitalistični. Le slepi ali pa koristolovci kriče, da je so-

Socializem, pacifizem in sorodno.

Etbin Kristan.

EKSISTENČNI NAGON.

Vsaka vladajoča sila ima nagon, da si izkusa ohraniti moč in vladati. Ta tendenca je tako močna kakor nagon življenja in samoohranitve. Argumenti čistega razuma ne opravijo nič proti njej.

Intelektualno bi se carju lahko dokazalo, da ravna nesposobno, če se oklepa svojega gospodstva kakor pijanec plota. Ako bi odložil krono, ne bi bilo škode nikjer; tudi sam ne bi bil resnično oškodovan, ker bi mu dal narod z veseljem toliko, da bi živel ne le brez pomanjkanja, ampak tudi z vsem luksusem, ki ga omogoča moderna kultura. Ljudstvu bi bila odstranitev monarhije vredna te cene, vladarju bi pa materialno morala zadostovati, ker ima sposobnost uživanja tudi v njegovem sedanjem položaju meje, katerih ne more prekoračiti. Hrame ne more použiti več, kakor dovoli njegov organizem; če mu vseh tisoč obelov po garderobah, jih vendar ne more vseh porabiti; sto sijajnih opernih ensemblov in orkestru mu je lahko na razpolago, ali kadar se utrdi, mora vendar iti spat.

Škode ne bi utrpel prav nobene; pač pa bi bil na dobičku. Predvsem bi se rešil vladarskih skrbi. Ako je močne nature kakor Peter I., tedaj mu njegov značaj sam neprenehoma nakopava brige in delo; če je slabotnejši kakor Nikolaj, tedaj mu je najmanjša naloga težko breme. V privatnem življenju bi bil lahko brez vseh skrbi in vrh tega bi se rešil še večjega strahu pred atentati, ki mu sedaj greni dneve in noči.

BREZUSPEŠNI ARGUMENTI.

Ali nikomur ne bo prišlo na misel, da bi izkušal carju dopovedati take pametne reči in na ta način odpraviti monarhijo. Saj tudi ne bi nič pomagalo, če bi prepričal vladarjevo osebo — ne glede na to, da je ne bi prepričal, ker je njen temeljni način mišljenja ves drugačen; predvsem ne bi pomagalo zato, ker carizem ni le car, ampak sistem, katerega vladarjeva oseba le reprezentira. Ta sistem pa hoče živeti in gospodovati, pa se ne umakne nobenemu argumentu.

Gospodstvo buržvazije ima povsem enak nagon v sebi. To hotenje pa ne ostaja idealno, temveč se neprenehoma in povsod pretvarja v aktivnost. Služiti mu morajo vse sredstva, ki jih more doseči, in vprašanje ni, če so moralno opravičljiva, temveč le, če služijo namenu in če so uspešna.

IDEALNA PRAVICA.

Splošna volilna pravica se buržvaziji ni zdelala nevarna, dokler je bila sama revolucionarna in je izgledalo, kakor da so njeni ideali ideali vsega naroda. Splošna volilna pravica ji tudi v resnici ni mogla biti nevarna, dokler ni imelo delavstvo razredne zavesti in razrednega čuta. V bojih zoper fevdalizem se je meščanstvo lahko pridobivalo simpatije proletariata, zlasti dokler je stari sistem še oviral njen razvoj, oziroma razvoj kapitalizma. Ko se niso bila jasna nasprotja med razredi nove dobe, je bil proletariati naravni pomočnik buržvazije. Bojeval se je z njo in za njo na barikadah; kaj je bilo torej pričakovati drugega, kakor da se bo enako bojeval tudi na volišču, kadar dobi pristop tja?

Ko je buržvazija dosegla, kar je hotela in postala ne le enakopraven, temveč vladajoči razred, se je to moralno izpremeniti. Čim bolj se razvija kapitalizem, tembolj mora delavski razred spoznavati, da ne more varovati svojih interesov kot spremljevalce buržvazije, temveč da mora postati politično neodvisen od nje.

Realna posledica je ta, da vstaja socialistična stranka zoper kapitalistične in da pridobiva več in več vpliva na delavstvo.

NARAVEN ODPOR.

S stališča buržvazije se ne more pričakovati nič drugega, kakor da se skuša z vsemi silami upirati temu razvoju. Tam, kjer je volilna pravica splošna, gleda torej, da odvrne delavstvo od glasovanja za socialistično stranko in ga spravi na volišče za svoje kandidate.

Sredstva, katerih se poslužuje v ta namen, so zelo raznovrstna, in išče jih na zelo različnih poljih.

SPLOŠNA OMIKA.

Za dobro izvrševanje političnih pravic je potrebna neka stopnja omike. Popoln nevednost tudi z volilno pravico ne bo vedel kaj začeti. Elementarno znanje daje v sedanjih družbi šola.

Buržvazija je nekaj odkrito simpatizirala s splošnim poukom in vsled tega s splošno šolsko obveznostjo. Bila je tudi svobodomiselnost in se je potegovala za resnično, realno znanost. Zdelo se je, kakor da sta gospodarski in duševni liberalizem spojena in da morata nujno hoditi vstrice.

To je bila pomota. Gospodarski liberalizem, takozvana manchesterska doktrina "laissez faire, laissez passer", je izhajala iz zahteve, da naj se vsaka sila svobodno razvija in svobodno rabi. To je enako svobodni konkurenci.

LIBERALIZEM.

Ta sistem se je prav po krivem imenoval liberalen, če vzamemo v postev, da pomeni beseda libertas svoboda. Kajti v njem je bila obsežna pravica zatiranja in izkoriščanja, torej opravičljiva suženjstva. Bila je absolutna pravica močnejšega in absolutna krivica slabjšega. Pri tem pa ni veljala priložena moč ali slabost človeka, ampak tista sila, ki so jo posamezniku dajale razmere. V kapitalističnem sistemu je to gospodarska sila. Ne gre za to, kdo je duševno ali telesno močnejši ali pa duševno ali telesno slabjši; bogatajši je močan, pa naj je neinteligenten in spatega, revež je slab, tudi če je duševno nadarjen in telesno atlet.

Duševni liberalizem se ne vjema s tem sistemom, ki hoče, da se vsaka sila razvija in svobodno rabi.

da zavržejo sistem gospodarskega liberalizma in da se mu upro. Znanje, ki podpira moč vladajočega, mu postane nevarno, če pride v roke podvrženim.

SPOZNANA ZMOTA.

Bajka o zvezi med gospodarskim in duševnim liberalizmom se je morala kmalu razbliniti. Buržvazija, ki je v svojem prvem razvoju tudi materialno potrebovala ljudsko izobrazbo, ker je bil pri novih delovnih sredstvih inteligenca delavce porabnejši od neinteligentnega, torej kapitalizmu koristnejši, se je kmalu domislila, da je v njenem interesu bolje, če se omika omeji. Da zna delavec čitati, pisati in nekoliko računati, je dobro, ker koristi to njegovo znanje podjetniku. Kar pa razširja njegovo duševno obzorje preko teh meja, postane lahko kapitalizmu nevarno, ker napravi iz žive materije za izkoriščanje mislečega, razumevajočega in — hotečega človeka. Že prirodne znanosti, ki so v našem času čudovito vzevetele, niso s tega stališča dosti pridne, ker dajejo človeku o njem samem povsem nove pojme in ga rešujejo tistega samoponizevanja, ki uničuje njegovo hotenje in mu prikazuje vdano, prostovoljno hlapčevanje kot visoko čednost.

REAKCIJA INTELIGENCE.

Namesto prvotne naprednosti se je med buržvazijo kmalu pojavila hitro naraščajoča reakcija proti ljudski izobrazbi. Cerkev, ki je vedno znala varovati svoje interese in sklepati koristne zveze z mogotci, se je tudi kapitalističnim razmeram kmalu prilagodila in se združila z novimi vladarji po geslu, da roka roko umiva.

Zato je jela buržvazija zopet razglasiti nauk, da se mora ljudstvu ohraniti vera in da je svobodna znanost le za višje kroge dobra. Duhovništvu so se na stečaj odpirala vrata. V deželah, v katerih se to po osnovnih zakonih ne more direktno izvršiti, kakor v Ameriki, se iščejo ovinki; množe se privatne konfesionalne šole; po javnih šolah se dela propaganda za cerkvene nedeljske šole; tuptam — n. pr. v New Yorku — se eksperimentira na poseben način, da bi se šolski otroci izročili duhovniškemu vplivu.

V drugih deželah — n. pr. v Avstriji — vidimo zakonodajec takozvani svobodomiselnih strank, da nastopajo za skrajšanje šolskega pouka, za izjemne določbe, katerih učinek je ta, da bi se otroci kljub zakonu manj učili, nego je predpisano.

Nekdaj revolucionarna — v vsakem oziru revolucionarna — buržvazija postaja pobožna. Ameriški milijonarji zidajo cerkve, pa niti ne vprašajo, kateremu Bogu bodo posvečene. Rockefeller je povsem vseeno, če bo božji hram katoliški, baptistovski, luteranski, pravoslavni, židovski ali budističen; od vsakega pričakuje, da bo vzgajal ljudi za službo mamonomu.

SOLA, POLITIKA IN SISTEM.

Poslabšanje šolstva in omike sploh je eno tistih sredstev, s katerimi vpliva kapitalistična buržvazija tudi na izvrševanje političnih pravic. Duševno nesamostojni ljudje si tudi politično ne znajo pridobiti neodvisnosti in so za vladajoče izvrštem material na voliščih.

V družbi, v kateri vlada kapitalistični razred, ne more biti drugače, kakor do kontrolira tudi šolstvo ta razred. In to ne velja le za elementarno šolo, temveč kolikor toliko tudi za višje in najvišje zavode. Klerikalizem je le eden tistih prstov, ki jih pritiska kapitalizem na oči po znanju hrepenečemu ljudstvu.

Take šole morajo sejati med ljudstvo mnogo škodljivega.

Iz tega bi se lahko — navidezno radikalno sklepalo, da bi bilo najbolje bojkotirati šole. Proč z vsem, kar je škodljivo!

Treba pa ni mnogo dokazov, da bi bil tak sklep napačen. Opravičen bi bil le tedaj, če bi imelo zavodno delavsko ljudstvo dovolj moči, da bi nadomestilo te škode prinašajoče šole s svojimi, dobrimi in le koristnimi. Ali to moč bi imelo delavstvo le tedaj, če bi samo odločevalo na tistih mestih, ki kontrolirajo šolstvo: v občinah, v državah, v zvezi. Delavstvo bi moralo imeti politično moč.

Če bi jo imelo, pa ne bi preuredilo le šolstva, temveč bi odstranilo ves vladajoči sistem in ga nadomestilo s socialističnim.

Da nima politične moči, je med drugim kriv to sedanje šolstvo, ker ga ne vzgaja za spoznavanje socialnih razmer, za organizacijo, za razredni boj, za uspešno rabo političnih pravic.

Razredno zavedni proletariati nima tukaj drugega sredstva, kakor da pospešuje po svojih močeh evolucijo. Dobro šolstvo je pogoj njegovega končnega uspeha. Torej mora vsak kosček moči, ki jo doseže, porabiti, da vpliva na zboljšanje ljudske izobrazbe — na podlagi tistega šolstva, ki ga pač imamo, in kolikor je mogoče, z organizacijo samoizobrazbe.

TISK.

Druga sila kapitalistične politike je njegovo časopisje. Proti njemu postavlja zavodno delavstvo svoje časopisje. Ali ker prinaša velika množica ljudstva že iz šole krive nazore o svetu in življenju s sabo, ima kapitalistični tisk še vedno vpliv na večjo maso kakor delavski. Zaradi tega je tudi proletarskemu časopisju silno otežena konkurenca s kapitalističnim, ki dobiva največ podpore ravno od tistih, katerih interese izpodkopava. Ker je buržvazno časopisje mnogo bolj razširjeno od delavskega — razširjeno prav med delavstvom samim — je lahko večje in cenejše, torej bolj privlačno. Njegove velike naklade kažejo kapitalistom njegov veliki vpliv in jih vabi jo na oglašanje, ki se jim izplača. To je zopet vir bogatih dohodkov, ki smogočajo velike izdatke in

kom kapitalistično političnih argumentov. Naj ima volilno pravico! Ne posluša se je vendar sebi v prid, ker ne razume svojih koristi, ampak glasuje tako, kakor se je naučila iz svojih listov.

Zoper to oviro ne pomaga nič drugega kakor progresivno razširjanje delavskega časopisja s poukom, s trajno agitacijo.

KAPITALIZEM V PODJETJU IN POLITIKI.

Gospodarska sila je najodločilnejša moč kapitalizma, in ima tudi na izvrševanje političnih pravic mogočen vpliv.

Nobena volitev ne more biti v kapitalistični družbi popolnoma svobodna; človek, čigar eksistencija je vsa odvisna od kapitalistične moči in volje, ne more biti svoboden. Kakor ga podjetnik lahko vrže na cesto, če ni zadovoljen z njegovim delom ali če mu ne ugaja njegovo vedenje, tako ga z odpustom lahko kaznuje za politično neposlušnost. Z boljšim delom, z višjo mezdo ga lahko nagradi za politično ubogljivost.

Kjer je možnost, tam je dejanje. Vladajoča sila se prostovoljno ne odreče nobenemu sredstvu, ki ga more porabiti za svojo ohranitev in utrditev. Niti zakoni, ki varujejo svobodo volilec, ne morejo imeti popolnega praktičnega učinka, zakaj stvarna sila je močnejša od vsakega zakona. Prestopek postave se lahko kaznuje. Ali li čeh človek posledice zakonolomstva na eni, kazen pa na drugi strani, in spozna, da je uspeh pregreška večji od kazni, tedaj greši tudi za ceno kazni.

Večina so take kazni denarne; globo pa kapitalist pretrpi, če se izplača in če jo že mora plačati, kar tudi ni v vsakem slučaju gotovo. Ako pa žuga zapor, je že tako previden, da ostane sam v skritem kotu, in porine v ospredje take, ki so pripravljene iti za primerno nagrado tudi za mrežo.

CENEN POGUM.

Sicer je pa nevarnost praktično mnogo manjša kakor teoretično. Kdor more prisiliti delavce, da glasujejo po njegovi volji, jih z enakimi sredstvi tudi lahko prisili, da molče o pritisku. Delavec, ki ne voli po podjetnikovem ukazu, izgubi delo; kdor govori, ga ravno tako lahko izgubi. Gospodarska sila!

Če se je pa namen posrečil in je množica izvolila kapitalistove kreature za poslance, senatorje, župane, sodnike, državne pravdnike, tedaj se zakonolomen itak ni treba bati kazni. Svojega gospodarja ne bodo njegovi slugi ne tožili ne obsojili.

Za učinkovanje tega gospodarskega pritiska se sestavljajo najkompliciranejši, včasih naravnost duhoviti aparati. Delodajalec pride med delavce in ji msvečano zagotavlja, da ima vsakdo sveto pravico prepričanja in da je njegova lastna srčna želja, ker je sam sin svobodne, najsvobodnejše republike pod solneem, da voli vsak njegov delavec tako, kakor mu duša velevala. Tudi on bo glasoval za Mr. Bumsa, ker je prepričan, da je to najboljši kandidat.

Kdo ne bi razumel, kaj pomenijo tako besede v naši najsvobodnejši republiki?

Ker je pa vendar mogoče, da ta ali oni ne bi razumel, pride čez nekaj časa superintendent, in opisuje vse vrline. Mr. Bumsa s tako glorio, da mora smatrati samega sebe za moralno propalico, kdor je le trenutek mislil na to, da bi volil drugega.

V tovarni je pa še več manjših "bosov", in čim manjši je kateri, tem jasnejše postajajo njegove besede. Ako se ne mimogrede vplete opazka, da so se naročila zmanjšala, da se bo število delavcev — slučajno ravno dan po volitvah — reduciralo, ako se primerno pokritizirajo drugi kandidati, ako se razdeli nekoliko cigar in potoči nekoliko piva, tedaj — no, tedaj ne more biti uganka nobena uganka več.

Tudi moznani kapitalističnih agentov so iznajdljivi. Način vplivanja ima neštete variacije, vedno pa stoji gospodarska sila za njim.

Temu velikanskemu pritisku, ki falsificira misljenje tisočglavih množic, se more delavstvo le tedaj uspešno upreti, če je strokovno močno organizirano in če zna moč svoje strokovne organizacije porabiti tudi za obrambo svojih političnih pravic.

Če je važno, da si pribore delavci par centov plače na dan in da si znižajo delovni čas za par ur na teden, je še važnejše, da si pribore svobodo svojega političnega nastopa. Boljša plača jim le začasno pomaga, ker izgubi svojo vrednost s podraženjem življenjskih potrebščin; politična moč jim mora prinesiti osvoboditev iz razrednega hlapčevstva.

Da more delavstvo tudi politično rabiti svojo strokovno moč, je pa potrebna čim tesnejša zveza med njegovo politično in strokovno organizacijo.

ŠE VEČ SREDSTEV NASILSTVA.

Ali sredstva kapitalizma še niso izčrpana, tudi če si je delavstvo ustvarilo organizacijo, ki je sposobna za gospodarske zmage. Pri vsakem štrajku lahko opazujemo besne poizkuse, da se zlomi moč organizacije z močnejšo silo. Zoper mirno pasivnost delavstva, ki sama po sebi ustavlja kolesa, nastopa sila orožja: Policija, konstabli, najete pretepaške tolpe, milica in stoječa vojska — vse je v slučaju "potrebe" v službi militarizma.

Obožena sila, neregularna in regularna, izživa konflikte, nemire, izgrede, iz katerih nastaja nered, nevarni sovraženjski uspehi. Teoretično bi se to dalo preprečiti; vsak delavec v stavki bodi tako hladnokrven, razumen in dalekoviden, da se ne da na noben način provokirati. Vsak delavec naj ohrani mir za vsako ceno, pa se ne bo mogel zanesti noben nered v organizacijo.

lahko uvede veliko disciplino in zelo utrdi člane. Ali preko gotovih meja tudi to ne gre. Človek lahko postane močan človek, ampak ne kamen. In izživalci imajo vedno lažje stališče, kakor tisti, ki so izživali. Če nima prvo sredstvo provokacije uspeha, ga ima drugo ali tretje ali pa deseto.

Ako se začne brez vsakega povoda streljati na neoboroženo množico, na žene in otroke, ako se valjajo nedolžni ljudje v svoji krvi, je nered že gotov in nobeno modro prigovarjanje ga ne prepreči.

Zgledov zato imamo v zgodovini delavskega gibanja dovolj. In kapitalizem ne postaja človečnejši in krotkejši. Čim bolj se razvija moč delavskih organizacij, tembolj organizira on svojo silo.

V Ameriki je najprej Pennsylvanija vpeljala državne konstable, nekakšno državno policijo, o kateri ve vsako dete, da služi le proti štrajkočim delavcem, seveda za "zaščito javnega reda in miru," kar ne pomeni nič drugega kakor zaščito kapitalističnih interesov. Kadar je red in mir izkoriščevalcem na poti, tedaj morajo konstabli narediti nered in nemir.

Sedaj še slede druge države temu zgledu, in prav tam, kjer so organizacije delavstva najmočnejše, zahtevajo kapitalisti naj glasneje tako protištrajkarsko armado.

ŽELEZNIŠKA POLICIJA.

Kjer ni konstablov, tudi ne prihajajo kapitalisti v zadrego. Zvezna industrijska komisija, ki je pod Walshevim predsedništvom preiskavala "vzroke socialnega nepokoja," je konstatirala, da imajo železniške družbe v Ameriki na podlagi avtoritativnega pooblastila v raznih državah pravico, da si organizirajo prave garnizije železniške policije in cele arzenale orožja in municije. Železniški roparji so kljub temu še ameriška specialiteta; če je vlak prepaden in konduktar prisiljen, da gre s kapo v roki pobirati denar in dragocenosti potnikov za gospode roparje, ni te železniške policije nikdar na pomoč.

Železniškim družbam tudi ni toliko ležeče na varnosti potnikov in njihovega imetja; sicer ne bi bile proge tako zanimke in uslužbene tako preobloženi, da je bolj varno letati v viharju z aeroplanom, kakor se voziti z ameriško železnico.

Ta železniška policija je protištrajkarska armada prometnih magnatov. V slučaju gospodarskega boja se hitro pomnoži, ker imajo privatne detektivske agencije vedno rezervo na razpolago. In tedaj nastopajo kakor državne uradne oblasti; ker imajo moč, si laste vse mogoče pravice, in njih nastop zoper neoborožene delavce je učinkovitejši od vsakega zakona.

PRIVATNA POLICIJA.

Vsak kapitalist v Ameriki ve, da dobi lahko oborožene ljudi, kadar jih hoče. Posebne agencije se bavijo s tem in delajo izvrstno kupčijo, kar dokazuje, da je na tem trgu dosti posla.

Privatna policija ima svojo zgodovino v deželi. A medtem bo spadajo sijajna odkritja skrivnostnih zločinov in velikih zločincev s pomočjo privatnih detektivov večinoma v področje romantike in se v povesti velike lože konstruirajo kakor v praksi, so službe privatnih policistov zoper štrajkarje zelo realna reč. Marsikatera stavka je bila razbita ravno vsled nastopa takih junakov.

Ba panoga "policijske službe" je že davno organizirana; njena organizacija se pa neprenehoma izpopolnjuje, po izkušnjah se bogate njene metode, vpoštevati se uči vse mogoče slučaje in položaje, in tako postaja vse nevarnejša.

V službi teh agentur so številni odvjetniki, katerih naloga je skrbeti, da ne pade nikdar krivda na prave krivce. In ta naloga jim je zelo olajšana, ker se zopet pojavlja tisti sam vase se izlivačji krog: Pretepači zlomijo upor delavstva; v podjetjih so delavci zaradi poraza malodušni, in politiki demoralizirani, pri volitvah zmagoje kapitalisti, v urade in na sodišča pridejo kapitalistični ljudje, če je provokator obtožen, se oprosti, tudi če je moril, če je obtožen štrajkar ali delavski vodja, se obsodi, tudi če je nedolžen.

In če se čez leta delavci pod prehudim pritiskom, ko je obledel spomin na nekdanji poraz, zopet upro, se ponovi stara igra.

JAVNA OBOŽENA SILA.

Naravno je, da služi v teh razmerah kapitalizmu tudi uradna policija in eventualno vojaštvo — milica ali pa zvezna vojska. Tudi to dokazujejo nešteti primeri — kakor v Ameriki, tudi v Evropi.

Kapitalizem ve, da je tako, in hoče, da je tako. Zvezni kongres se je pred kratkim bavil z zakonskim načrtom, ki postavlja državno milico pod zvezno kontrolo. Socialistični poslanci Meyer London je zahteval, naj se milica ob tej priliki posveti svoji pravi nalogi, namreč obrambi dežele, pa je v ta namen predlagal, naj se prepove poraba te oborožene sile v konfliktih med delom in kapitalom.

Kongres je hitro našel izgovor, da ni kompetenten, dasi je njegova kompetenca popolnoma jasna tisti hip, ko izreka zvezno kontrolo nad državno milico. Ali večini ni šlo za kompetenco, temveč za to, da se čuti odgovorno kapitalistom, ki kontrolirajo kongres in zato ni hotela skleniti ničesar, kar bi bilo kapitalistom zoprno.

OROŽJE JE SILA.

To so dejstva, katerih zglede si vsakdo iz prakse lahko pomnoži.

Kapitalizem je seveda ljubše, če opravlja zanj protektorsko službo javna oborožena sila. Ta je namreč cenejša od privatne. Plačnje jo ljudstvo samo. Zato so kapitalistične stranke navdušene za množično policijsko, za državne kon-

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 14. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: FRANK PAVLOVČIČ, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAYDEK, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Pomočni tajnik: IVAN PROSTOR, 1098 Norwood Rd., Cleveland, O.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomočni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPNIKI:

ANDREJ VIDRIČ, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Tolleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORŠEK, 1. porotnik, Box 195, Badley, Kansas.
JAKOB KOCJAN, 2. porotnik, 1400 E. 52nd St., Cleveland, Ohio.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, Box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIKI:

F. J. KERN, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main St., Conemaugh, Pa.
SPENDAL IVAN, Conemaugh, Pa., Box 781.
GAČNIK IVAN, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
GABRENAJA JAKOB, Box 422, Conemaugh, Pa.
BOVO FRANK, R. F. D. 5, Box 111, Johnstown, Pa.
SUHODOLNIK IVAN, Box 273, South Fork, Pa.
ZOLER ALOJZIJ, Box 514, Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštne, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

PROLETARČEV POZDRAV.

V Pittsburghu, Pa., so se delegati S. D. P. Z. sešli na svojo konvencijo. 'Proletarec' je uradno glasilo Zveze in zato nas veže dolžnost, da pozdravimo sestanek. Ali tudi če ne bi bilo te oficijelne dolžnosti, bi sami čutili potrebo, da pozdravimo to konvencijo in zaželimo njenemu delu iskreno najboljši uspeh.

Naše principiellno stališče napram podpornim organizacijam je davno znano. Če služijo tistemu namenu, zaradi katerega so ustanovljene, namreč podpiranju bolnih in za mrtvimi člani zaostalih, sploh podpiranju svojih članov v slučaju potrebe, tedaj imajo naše popolno odobravanje in vso moralno podporo, ki jim jo more dati list.

Seveda se pod tako odelo lahko skrivajo drugi nameni, in od nas se ne more pričakovati, da bi ščitili izkoriščanje, zamračevanje in pohlapčevanje le zato, ker se je ovilo s plaščem dobrotelčnosti.

Ali S. D. P. Z. je organizacija, ki je doslej vedno v svojem delu kazala dvojce:

Delavska je in resnično napredna je.

Nihče ni v sedanji družbi v slučaju potrebe tako odvisen od pomoči kakor delavec, ki si mora — bodisi z roko ali z glavo — služiti vsakdanji kruh in mu zaslužek komaj zadostuje za najnujnejše tekoče potrebe, pa ne more spravljati zakladov za nepričakovane neizgode in nesreče.

Seveda bi morala to nalogo izpolnjevati družba, kateri žrtvuje delavce svoje moči. Kajti ves dobiček njegovega dela ima podjetnik, kapitalizem, vladajoča družba. Pošteno in pravično bi bilo, da bi prihajale potrebne podpore od dobička, in ker upravljajo to družbo občine, države in zveze, bi bila njih dolžnost, da bi skrbela za bolne, ponesrečene in sploh brez svoje krivde v bedo padle člane.

Ali v Ameriki velja taka skrb še za "neameriško". Ta "napredna" republika je mirno pretrpela, da so jo v tem oziru prehitela celo nazadnjaške monarhije, v katerih je že davno uvedeno bolniško, invalidno, tuptam tudi starostno zavarovanje.

Delavstvo v Ameriki, žrtvujoče vse svoje moči bogastvu dežele pod zemljo in nad zemljo, ima pravico zahtevati od države in državne zveze, da izpolni to dolžnost; ali dokler je zahteva neizpolnjena, opravljajo podpirne organizacije plemenito nalogo s tem, da preprečujejo propadanje svojih članov v popolni pogin.

Organizacija, ki služi na tem polju delavstvu, mora imeti naše simpatije, in zato prihaja naš pozdrav konvenciji S. D. P. Z. od srca. Napreden duh vlada v tej organizaciji. Njeno članstvo se sestavlja iz razredno zavednih delavcev, ki vedo, da jim podpore ne morejo dati vsega, kar zahteva dandanes življenje od njih, pa so pripravljeni na boj — ne za milosčino, ampak za svoje pravice.

Nikdar ni S.D.P.Z. pihala svojih članov v srednjeveški mrak, v katerem tako izvrstno uspeva suženjstvo. Nikdar jim ni slikala kapitalističnega raja v barvah profitarskih prerokov. Že s tem, da je izbrala "Proletarec" za svoje glasilo, je pokazala, kakšen duh veje v njej, in v pravem interesu njenih članov, delavcev, ki nimajo ničesar pričakovati od kapitalizma, od njegovega padea pa vse, želimo, da bi tudi nadalje preveval Zvezo ta duh zdravo mislečega, razredno zavrednega delavstva.

Cenjeni delegati!

Velike so naloge, ki se javljajo pred Vami in mnogo dela Vam nalaga Vaša konvencija. Naša stvar, da da bi se vtikali v Vaše probleme. Želimo pa Vam, da bi se Vam delo, ki ga opravljate zase in za svoje članstvo, v najpopolnejši meri posrečilo v prid Vaši Zvezi.

Imeli boste morda težave: brez teh ni nobena organizacija. Zbori resnih organizacij pa niso parade, ampak dnevi dela. Premagovati ste morali težave, ko je bila Zveza mlada in majhna; premagali jih boste tudi sedaj, ko je organizacija odrasla otroškim hlačicam. Kajti pred Vašimi očmi je cilj, ki je vreden Vašega dela in napora. Vanj boste imeli uprte poglede tudi na sedanji konvenciji, in to Vam bo olajšalo trud in pomagalo v dvomih najti pravo pot.

V Pittsburghu zborujete, v tem mestu velike industrije, Vi, zastopniki delavstva. Ogromno bogastvo je nakupičeno okrog Vas, in dandanas proizvajajo podjetja vsake vrste nova bogastva. Proizvajajo jih delavci, Vaši tovariši, kri Vaše krvi in meso Vašega mesa. Proizvajajo jih, kakor jih proizvajate Vi, vsak v svojem kraju.

Nedaleč od Vas, v East Pittsburghu, se pa bojuje na tisoče enakih delavcev za boljši kosček kruha, ki jim ga odreka od njih živeti, od njihovih žuljev nakupičeni kapital. In oborožena sila vsake vrste je na nogah, da bi ugnala delavstvo v kozji rog.

Živa-elika sedanje družbe je pred Vašimi delavskimi očmi. A le izrezek iz enake, velikanske slike je, ki se razprostira čez ves svet. Vi razumete to sliko. Za delavstvo ni pravice, dokler si jih samo ne pribori.

V ozračju silnega bogastva in v ozračju krutega boja zborujete. To je pravi prostor za delavsko konvencijo! Ozrite se na to tuje bogastvo in na ta boj, ki je tudi Vaš boj, in Vaše zborovanje bo plodno uspešno.

Socializem, pacifizem in sorodno.

Bojev z delavstvom ne morejo preprečiti. Ali v teh neizogibnih bojih hočejo biti močnejši. In orožje je najmočnejša sila.

Med kapitalističnimi veleizkoriščevalci je nekoliko pacifistov. Proti armadi govore, za mir deklamirajo, fantastične ekspedije prireajo. mirovne palače zidajo. Zoper "notranjega sovražnika" so pa vedno pripravljeni apelirati na orožje. Z milijoni iz delavskega potu je dal Carnegie zgraditi sedaj tako tužno zapuščeno mirovno palačo v Hagu; delavska kri je pa tekla tudi za Carnegiejeve profite.

Delavstvu ne gre za to, če se imenuje oborožena sila policija, konstabli ali infanterija; pač pa gre za to, da ima kapitalizem oboroženo silo, ki jo lahko rabi, da potepta njegove najpravičnejše zahteve.

FANTAZIJA.

Zoper to nevarnost, ki neprenehoma preti delavstvu in je doslej bolj zadržala napredek proletariata kakor vse drugo — izvzemši njegov lastni indiferentizem — se na potrepeljivem papirju lahko konstruira radikalna pomoč!

Odstranitev vsake oborožene sile!

Toda prepustimo fantazije fantantom. Človek ima lahko polno glavo sivih las, pa je vendar otrok, ako misli, da se more svetu diktirati uničenje orožja. Ravno taki fantasti, ki se smatrajo za posebno napredne, so napredku posebno nevarni. V glavi se marsikaj lanko kombinira, ampak stvarni svet se ne zmeni za take kombinacije.

FLAMMARIONOVA UTOPIJA.

Glasoviti astronom Camille Flammarion, ki ima kot učenjak velike zasluge, je tudi pisatelj, in na tem polju rad pofantazira. V knjigi "Kone sveta" opisuje življenje na zemlji v bodočih nešteti tisočletjih. Razume se, da ne more biti tak opis nič drugega kakor utopija.

Med drugim pripoveduje tudi, kako je militarizem vzel konec.

"Na predlog neke hrabre žene se je zedinila večina mater po vsej Evropi, da bodo vzgajale svoje otroke, zlasti pa hčere v grozi pred vojnim barbarstvom. Pomenki staršev, večerini razgovori, predavanja, čitanja, vse je postavljalo pred oči nespametnost moških, neutemeljenost pretvez, ki so jih narodi navajali drug proti drugemu, pod-

lost diplomatov, ki so podvzemali vse mogoče, da bi podražili domovinski čut in zaslepili misli, končno brezuspešnost vojn v zgodovini, ki so vselej porušile ravnotežje v Evropi, pa ga nikdar niso popravili, skazo narodov, bojišča pokrita z mrtvimi in ranjenimi, ki so bili raztrgani s kartecami, z mrtvimi in ranjenimi, ki so se uro prej slavno živeli v polnem svitu dobrega solca ... in vdove, sirote, in vsakovrstna beda! En sam zarod te prosvetljene vzgoje je zadostoval, da je oprostil otroke teh ostankov mesojednega zverinstva in jih vzgojil v čutu zaničevanja in groze napram vsemu, kar bi moglo opominjati na nekdanje barbarstvo.

Ženske so bile volilke in so mogle biti voljene. Dosegle so najprej to, da je bil prvi pogoj za izvolitev administratorjev njih zaveza, da ne bodo glasovali za noben vojaški proračun; v Nemčiji je bilo, kjer se je to najlože doseglo, hvala mednarodnim socialistom. Toda več kakor polovica poslancev je, ko je že imela mandat v rokah, popolnoma pozabila na svoje obljube pod pretevo državnih razlogov. Izjavili so, da so izdali svojo osebno neodvisnost in da morajo slušati le ukaze voditeljev parlamentarnih skupin. V resnici so se vladarji upirali razoroženju in vojaški proračun se je nadalje vsako leto odglasoval. Potem se je pojavila misel, ker se razlikujejo vojaški raznih držav večinoma po svojih uniformah, da bi nemara zadostovalo odpraviti te uniforme, pa bi se odpravila vojska; toda ta predlog je bil preveč enostaven, da bi bil imel upanje na uspeh. Tedaj so si mlada dekleta med seboj prisegla, da se nikdar ne omože z možmi, ki bi služili pri vojakih; odrekale so se zakonu, in izpolnile so svojo prisego.

Pet let so ženske po Flammarionu vztrajale: pet let so se možki še upirali, tedaj pa so zaradi ženske opozicije v enem dnevu Nemčija, Francija, Italija, Avstrija in Španija odglasovale razoroženje. Potem sta sledili Rusija in Anglija s postopnim razoroženjem.

To se je zgodilo sredi štiriindvajsetega stoletja.

V fantaziji se ni treba ozirati na realne razmere, na materialistične vzroke. Fantazije se lahko lepo izvršujejo. V svetu resničnosti je stvar precej drugačna. (Dolje prihodnjici.)

Iz zgodovine Carigrada.

Carigrad je najbolj romantično mesto na svetu. Humboldt ga je imenoval tudi mesto najlepše lege na svetu. Napoleon je nekoč dejal o Carigradu, da znači posest tega mesta vladati nad vsem svetom. Carigrad je poleg Aten najstarejše glavno mesto v Evropi in prekaša s svojo slavno preteklostjo celo "večno mesto." Preteklost Carigrada je zelo pestra. V VII. stoletju pred Kristusom je nastal Carigrad kot grška kolonija z imenom Bizane. Njegovo lego je baje določil rek delfskega orakla. Grki in Perzijci so se vojskovali v peloponeški vojni za njegovo posest. Ko se je razpadala Grška, je postal Bizane najprej podložan Macedoniji, pozneje Rimu in cesar Konstantin je izvolil Bizane leta 326 za svoje glavno mesto ter mu dal tudi ime Konstantinopol ali Carigrad. On je izdelal tudi načrt za carigradske utrbe. Leta 1204 so osvojili Carigrad, glavno mesto vzhodnega rimskega cesarstva, križarji. A leta 1261 so Carigrad zopet osvojili Grki. V poznejši dobi so naskakovali Carigrad takrat še neposlovanjeni Bolgari in pa Turki še 27krat, a njihove sile so bile preneznatne, da bi bile mogle predreti dvojni obroč utrdb, katerih razvaline še dandanes kažejo, da so bile zgrajene za najmočnejše navale. Leta 1453 so pa Turki pod vodstvom Mohameda II. odrezali mesto od

vsake zveze s Tracijo in oblegovanje se je pričelo. Sijaj Carigrada je bil že takrat močno obledel, štel je le še 100.000 prebivalcev. Dne 29. maja so mohamedanci viharno navalili na mesto, udrli v mesto, letam premagali slabotno grško posadko in besno divjali po mestu. Carigrad je postal glavno mesto osmanske države. Pod vladjo sultanov se je pričelo to mesto polagoma razevitati. Danes šteje že čez 1.200.000 prebivalcev, od katerih je pa le dobrega pol milijona Turkov. Pred ogroženjem po Bolgarih leta 1913 so Carigradu že dvakrat pretile zapadnoevropske armade. Leta 1829 so prihajali Rusi, ko so osvojili Odrin in Lozengrad, ter so bili že na poti proti Lule Burgasu. Takrat je sultan odvrnil napad s hitro sklenjenim mirom. In leta 1878. so bili zopet Rusi na pohodu na čataldžko črto pod vodstvom Skobeleva. Da niso takrat Rusi prišli v Carigrad, to je zabranilo edino le angleško brodovje in pretnja z angleško-avstrijsko akcijo.

Sedaj gleda Rusija zopet na Carigrad; Erzerum in Trapezunt, ki so ju Rusi osvojili, sta le dve postaji na poti k temu davno zaželenemu cilju. Ali Carigrad ni le vroča želja Rusije, temveč tudi jabolko nevarnih sporov med Rusijo in njeno sedanjo zaveznico Anglijo.

"Kurjer Warszawski" poroča, da je dobila mestna klavnica v Varšavi dovoljenje, da sme **klati tudi pse**, katerih meso je dovoljeno za prehranjevanje.

V šestdesetih letih minolega stoletja je vladala med tkaleci po Šleziji silna beda. Takrat je bil skoraj luksuz, če so v kakšni hiši imeli pasjo pečenko. Med temi izkoriščanimi, od modernega delavskega gibanja nedoseženimi trpinji je tedaj izbruhnila revolta, ki se je razširila po vsem tkalskem okraju, in prusko vojaštvo je imelo težke opravke, preden jo je potlačilo. Pol stoletja je minilo od tistega časa, in sedaj je na Poljskem pasje meso zopet luksuz!

Državljan neke nevtalne države se je pred kratkim vrnil iz Trsta in povedal, da se je zmanjšalo **število tržaškega prebivalstva** za kakih 100.000 oseb. V mestu je vse polno mačk. Nekateri dni jih pobijejo prebivalci baje nad osemsto. Mnogo otrok je že umrlo od lakote. Za vsako osebo je določeno le 210 gramov kruha. Če ga dobe toliko, je seveda vprašanje: Ribarenje je prepovedano. Meso in surovo maslo se sme prodajati samo ob pondeljkih in petkih. Kdor prodaja tri dve stvari drug dan, je strogo kaznovan. Mesto je brez plina in ponoči ni razsvetljeno. Veliko oseb je že padlo vsled teme v morje. Nekateri ulice je porasla trava. Po mestu razsajajo nalezljive bolezni. Od časa do časa se prikaže nad mestom italijanski aeroplan.

Sam božji blagoslov!

Prekomerno bogastvo neizogibno poraja vsakovrstno muhavost, ki prehaja polagoma v specifično **bogatsinsko blaznost**, medtem ko peha na drugi strani beda cele umozke v take razmere, da bi človek v njih izgubil pamet. Mnogi milijonarji si nabavljajo razne dragocene zbirke in na tem polju dostikrat ne poznajo meje svojih ekscentričnosti. Tako se poroča o nekakem, da je

KATO VRANKOVIČ.

Drama v treh dejanjih.

Spisal Etbin Kristan.

Jugosl. socialistični klub št. 1. je podal zadnji čen slovenski in hrvatsko-srbski publikli v Chieagi dve veliki drami. Prva je bila 'ankarjeva tridejanska "Kralj na Betajnovi," to pot pa Kristanova tridejanska "Kato Vranković."

Drama "Kato Vranković", ki je bila odigrana zadnje nedeljo v Hoerberjevi hali, je bila vprizorjena — kakor prva — pod vodstvom avtorja in režiserja samega.

Drama prikazuje sliko iz političnega preobrata na Hrvaškem.

Lahko je mogoče, da je kdo — ki bi morda raje iskal snovnih faktorjev bliže in ki mu razmere na Hrvaškem — izvzemši iz časopisa — niso poznane — dejal: Zakaj ni avtor predelal snov za ameriške razmere?

Well, morda bi bilo all right: toda kdo ve, če ne bi potem kdo zahteval: Zakaj ni snov zajeta iz Ribnice, iz Belokrajine, Krasa ali Stajerskega?

Na vsa ta vprašanja lahko odgovarjajo značaji in drami, kakor Ilija Vranković, njegov posinovljeneec, ban pl. Lajben, Irma, njegova hči in Slavka, hči dr. Sajca; kajti v vsakem večjem kraju na svetu mrgoli teh značajev; mrgoli Lajbenov, Katonov in Vrankovićev. Značaj je značaj, pa ga poberi na Blue Island ulici, ali pa v Honolulu. Izjeme so morda le v tem, da imajo večjih drugačna imena in drugačne vloge. Duševni momenti — boji za visoke ideale, razočaranje, ljubezenski zapletljaji, želja po moči, duševna metamorfoza in končno prirojena omahljivost — so ogrožje velike drame "Kato Vranković." V splošnem obsega drama sledeče:

Desetletja je tlačila deželo silna politična mora. Vsak resni odpor je zamrl in najboljši ljudje so že izgubili upanje, da sploh kdaj pade nasilstvo. Tedaj pa je prišel iz višjih krogov ukaz, da morajo biti prihodnje volitve svobodne. Ban Lajben ve, da mora izgubiti večino v saboru, če bi ljudstvo res volilo po svojem svobodnem prepričanju. Toda on se ne ustraši. Ilija Vranković, katerega je smatral za svojo desno roko, naj bi mu pomagal, da bi šlo ljudstvo pod pritiskom uradništva zopet kakor čreda k volitvam. Ali Vranković, velik idealist, mu odreče svojo pomoč. Ban ga spomni, da je kot uradnik sodeloval pri vsem, kar se je doslej godilo v deželi in če zmaga opozicija, zadene sramota in masčevanje tudi njega. Vranković ostane vendar trden, ker je prepričan, da prihaja ura svobode.

S potovanja se vrača njegov adoptirani sin Kato, katerega je dal vzgajati z vso brižnostjo, da bi se razvil in idealen značaj. Mlajši opozicionalec smatrajo Katona za svojega voditelja. Ko ni ban pri starem Vrankoviću dosegel namena, skuša vjeti Katona, in ko mu ta ne gre na limanice, mu pokaže spise o prodaji nekih šum. Pisala jih je Vrankovićeva roka. In zdaj stoji Kato naenkrat pred strašno alternativo: Ali naj opusti boj proti nasilstvu, ali pa naj označi tudi svojega očeta za tovariša Lajbenovih sleparij.

Ta boj se odigrava v drami. Dogodek za dogodkom goni Katona naprej na poti njegovih idealov: dejstvo za dejstvom mu sugerira, da ni treba udariti svojega očeta. Dve ženski sta stopili v njegovo življenje: Slavka, njegova nevesta, in Lajbenova hči Irma. Obe ga ljubita; ali ljubezen ene se razlikuje od druge kakor voda od ognja. Ena mu šepče mehko, vseobsežno dobroto; druga mu kliče moč.

Kato omaguje in se dviga. Vzgoja mu je lahko dala načela, znanje, marsikaj; ali človeške nature v njem ni mogla izpremeniti. V najodločilnejšem trenutku si ne more njegovo oko niti toliko razširiti obzorja, da bi hladnokrvno prevdaril in ocenil, kaj je in kaj ni, kaj se mora zgoditi in česa ni treba. In tisti hip, ko je zmaga tako blizu, da bi bilo treba le roko iztegniti, mu ta roka omahne in sam pade, žrtev enostranosti in utopizma...

Drama je realistična, polna življenja in boja, in stopnjuje zanimanje gledalca do konca.

boko in je vsled tega težka — do-
bro rešili svoje naloge.

Sempatija se je — čisto razum-
ljivo — opazila dresura, ki se se-
veda pri diletantih ne more ni-
dkar popolnoma zatajiti. Vendar
se je pa opazilo pri igralcih raz-
umevanje vloge. Tako na-
primer pri Irni (Mrs. Mae Mo-
lek), ki je imela malo prejak na-
glas, drugače pa dober nastop;
jako dobro je zadela lahke, nje-
predpisane kretnje in pravo ob-
našanje ljubimke, ki nosi v du-
ši nenavadno moč in ki si
hoče pridobiti Katona zase. G.
Krže, ki je imel vlogo Lajbena, bi
bil svojo vlogo mnogo bolje izvr-
šil, če bi bil pozabil za ta čas na
dialekt, in pa če bi nastopal malo
bolj aristokratsko. Banovo po-
osebljenost je pa zastopal dobro.
Dobro sta izvršila svoje vloge
Kato (Mr. Chas. Vesel) in Slavka
(Miss H. Grile). Kakor v drami
"Kralj na Betajnovi," tako je tu-
di v tej drami rešil svojo težko
nalogo Mr. Vesel častno. Brez
dvoma ima Mr. Vesel poseben ta-
lent za oder. — Pri takih momen-
tih se človek nehoti spomni na
nameravano Akademijo.

Slavka je, kot prava in iskrena
ljubica Katona, izvršila svojo tež-
ko vlogo dobro.

Dobro je izvršila svojo vlogo
tudi Mara, gospodinja Mrs. Mary
Udovih; nekaj napake pri njej
je v tem, da ob nastopu malo pre-
tirava, kretnje pa niso slabe.

Vsi drugi so več ali manj za pri-
vikrat izvršili svoje vloge ali
right! Odlikoval se je med temi
Mr. L. F. Trugar in — da ne po-
zabimo — Mr. Judnich.

Najtežjo, največjo vlogo in na-
logo pa je imel brezdomno av-
tor sodr. Etbin Kristan sam, ki se
je trudil, da je igralce izveščal.
Da jih je dobro izveščal, je poka-
zal uspeh predstave v Hoerberje-
vi dvorani, kajti občinstvo je z
vsem zanimanjem sledilo prizorom
in dalo napram izvajanjem duška.
Brezdomno je imelo naše občins-
tvo na ta dan lep kos duševnega
in končno materialnega užika.
In od tega bo ostalo dober del tu-
di Jugosl. soc. klubu št. 1., ki je
podvzel korake, da se je drama
uprizorila.

Končno mi je reči samo še to:
"Klobuk dol pred našim vrlim
dramatičnim krožkom in njegovim
režiserjem!"

Na svidenje!

Stranka

KLUBOM JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE.

Dne 2. julija t. l. se otvori kon-
gres J. S. Z. v Chicagu. Pozivajo
se torej vsi klubi, da izvolijo zanj
svoje delegate v zmislu pravil,
član 16, odst. a. Imena izvoljenih
naj se naznanijo glavnemu
tajništvu. Dnevni red sam
kaže važnost letošnjega kon-
gresu, ki jo zvišuje še dejstvo, da
se vrši v volilnem letu. Zato je
navdse priporočljivo, da se vsak
klub posluži svoje pravice in poš-
lje svoje delegate na kongres.

S soc. pozdravom

Frank Petrich,
gl. tajnik.

Za Minnesoto.

Jugosl. socialistični klub št. 22
v Chisholmu, Minn., dobi v krat-
kem sodruga Etbin Kristana iz
Chicaga, ki bo obdržal po Mesa-
bi range shode in predavanja v
slovenskem in hrvaškem jeziku.
Zaradi tega pozivja klub t. 22
vse tiste sodruge, ki bi hoteli pre-
zvzeti skrb, da se priredi v njih
naselbini shod in sprejeti sodr.
Kristana, da to nemudoma javijo
glavni tajnik kluba št. 22, sodr. M. E.
Sostarihu, 308 W. Birch street,
Chisholm, Minn., da jim pošlje za
to potrebne letake in druga navo-
dila.

Jugosl. socialist. klub št. 22
J. S. Z.

ZAPISNIK SEJE EKSEKUTIVE J. S. Z.

dne 15. aprila 1916.

Navzoči so: Godina, Dubravac,
Mrgele, Suša, Žikić, Polovina, Dimić,
Šavs, Kokotović, Petrich in Krpan. —
Od nadzornega odbora so navzoči
Ekonomoff, Zavertnik ml. in Mavrič.
Od urednikov sta navzoča Kristan in
Cvetkov.

Predseduje Kokotović, zapisnik vodi
Mrgele.

Zapisnik zadnje seje se prečita in
sprejme z malimi popravki.

Po zapisniku poroča Polovina kot
član odbora za pregledanje in uredi-

Iniciativa, ki je izšla v "Radnički
Straži" — pravi Polovina — ni v so-
glasju z zaključkom dotičnega odbora.
Kritizira tudi Žikićev članek, ki je iz-
šel vspretno z iniciativo in kjer se
bavi s postopanjem eksekutive v zade-
vi referendumu in razpravi o "ljudski
obrambi".

Žikić izvaja, da je iniciativa v so-
glasju z zaključkom odbora. Članek
je pa napisal kot član zveze, ki ima
kot tak to pravico.

Godina, Kristan in Ekonomoff ob-
sojajo postopanje Žikića in uredni-
štva "R. S.", ki je dotični članek pri-
občilo.

Cvetkov pojasnjuje, kako je prišlo
do nesoglasja. Večina — meni — se
ne ozira na zaključke članstva in
manjšina ima pravico tako postopa-
nje javno kritizirati. Suša se strinja
s Cvetkovom in Žikićem.

Polovina konstatira, da dospele kri-
tike in iniciative ne prihajajo po last-
nem nagibu članstva, ampak iz nara-
čene agitacije.

Kokotović predlaga izjavo, ki naj
jo eksekutiva sprejme in odpošlje klub-
om. V izjavi je kritika o postopanju
uredništva "Radničke Straže" ter opo-
zicije manjšine v eksekutivi. Na pred-
log Polovine se izjavo v večino glas-
ov sprejme in razpošlje klubom.

Gl. tajnik poroča, da mu je Mav-
rič, član nadzornega odbora izročil,
ko je prišel na sejo, več pisem, naslov-
ljenih na tajnika kluba št. 6, Chicaga,
Ill., katera vsebujejo podpore za po-
klubu št. 6 predložene iniciative. Te
podpore so bile prej odposlane, nego
je izšla iniciativa v "Radnički Straži".

Žikić pravi, da je klub št. 6 potem,
ko je eksekutiva sprejela iniciativni
predlog, takoj pisemnim potom pozval
klube, naj predlog podpirajo, da more
iti čimprej na splošno glasovanje.

Ekonomoff obsoja postopanje kluba
št. 6; pravi, da je po pravilih 90 dni
časa za podporo, vsled česar bi klub
št. 6 lahko čakal, da pridejo podpore,
ne da se zato vodi agitacija.

Krpan konstatira, da večina želi
hote, da se iniciativa zavleče, medtem
ko se ji mudi z razpravo, vsled česar
je isti čas izšla iniciativa, da to pre-
preči. Večina — pravi — dela ovire.

Kristan pravi, da večina sploh ne
more delati ovire, ampak dela; kar se
trdi, je ravno narobe.

Končno se zaključuje z večino glasov,
da se vse podpore, ki so dospele pred
14. aprilom ne upoštevajo, o čemer
naj se dotične organizacije obvestijo
potom "Radničke Straže". Dalje se
tudi zaključuje, da se izvoli odbor treh,
ki ima nalogo voditi preiskavo potom
korespondence, da se iznajde, odkod
izhaja originalno podpisovanje glede
razprave "ljudske obrambe". V ta od-
bor so izvoljeni Kristan, Ekonomoff
in Polovina.

Zaključuje se, da se zadnja dva za-
pisnika objavita v tekočih številkah
naših glasil.

Istotako naj prinese glasila pozive
za volitev delegatov za naš kongres,
kakor se glase pravila.

Predlog, da gre iniciativa kluba št.
6 na splošno glasovanje, čim dobi za-
dostno podporo, se sprejme. Sprejme
se tudi predlog, da iniciativo objavi
tudi "Proletarec".

Gl. tajniku se nalaga dolžnost, da
dobi do kongresa od klubov podatke
glede narodnosti.

Prihodnja seja eksekutive se vrši
prihodnjo soboto v istih prostorih.

Zaključek seje.

Josip Krpan, zapisnikar.

KAKO LAČETI SOCIALISTIČ- NI KLUB.

Če je v vaši naselbini poleg
Vas še četorica zavednih delav-
cev, si morete ustanoviti sociali-
stični klub in ga priključiti Jugo-
slovanski socialistični zvezi v Chi-
cago. Klub mora namreč imeti
pri osnovanju najmanj 5 članov.
Dotičnik, ki misli osnovati klub,
naj piše popreje tajništvu zveze,
308 W. Madison St., Chicaga, Ill.,
in zahteva tiskovine za ustanovi-
tev, kakor pristopne karte, for-
mule za mesečna poročila in en
izlet pravil.

Pri ustanovitvi se je ozirati na
sledenja navodila:

Sklči naj se skupaj ljudi, za
katere se misli, da bi postali so-
cialisti. Ko ste zbrani, naj skli-
catelj razdeli med priučiše pristop-
nice. Vsak, ki želi postati
član tega kluba, izpolni eno teh
pristopnic, kakor se glase vpraša-
nja. Nato se izroči karte s 50c
vred sklicatelju. Ko so vse pri-
stopne karte in svote pobrane, se
voli takoj odbor, in sicer tajnik,
organizator in zapisnikar za eno
leto, predsednik se voli pri vsa-
ki seji. S tem je klub ustanov-
ljen.

Po seji pošlje tajnik gl. tajni-
ku zveze od vsakega člana po 20c
za mesečne prispevke, kakor tudi
mesečno poročilo in pristopne kar-
te.

Svota 20c se deli takole:

Gl. odboru skupne strauke .. 5c

Gl. odboru zveze .. 5c

State in County organ .. 5c

Poleg te svote pridejo še pra-
vila, ki stanejo po 5c komad in
pa članske knjižice, ki so po 2c
komad.

Ko prejme tajništvo zveze pri-
stopne karte in svote, odpošlje
marke, da klub št. 6 pošlje vse
potrebno za poslovanje.

Charter dobe klubi od County
ali pa državne organizacije, in
sicer vedno drugi mesec, ko je
klub prijet v zvezo.

Opravljanje za vzdrževanje seje.

§ 1. Po klubu izvoljeni pred-
sednik predseduje. Ako želi pred-
sednik govoriti, ga zamenja taj-
niš. Ako govornik ne govori k
točki dnevnega reda, ga ima pred-
sednik pravico poklicati k redu,
v skrajnem slučaju pa apelirati
na priučiše, da se odvzame go-
vorniku beseda.

§ 2. Govorniki dobe besedo po
vrsti, kakor se prijavijo.

§ 3. Predlogi se stavijo ustme-
no.

§ 5. Debatu o predlogu moreta
voditi le dva člana, eden za, drugi
pa proti.

§ 6. Predlagatelju je dovoljeno
½ ure za poročilo in 10 minut za
zaključni govor.

§ 7. Vsak drug govornik go-
vori le dvakrat k enemu predme-
tu in sicer prvič 15 a drugič 5
minut.

§ 8. Predlogi se sprejemajo z
nadpolovično večino glasov. Pri
enakosti glasov odloči predsednik
glas.

§ 9. Glasovanje o predlogih
je javno z vžiganjem roke.

§ 10. Volitve se vrše potom
tajnega glasovanja.

§ 11. Kvorum je tedaj, ako je
navzočih 5 članov.

§ 12. Pri predavanju se lahko
razvije stvarna debata, ni pa do-
voljeno posegati vmes z vpraša-
nji ali medklci.

Dnevni red in drugo.

§ 1. Seje kluba sklicuje tajnik
z dopisnicami ali potom zveznih
glasil. Dalje predseduje seji, do-
kter ni izvoljen predsednik.

§ 2. Predsednik predseduje in
vzdržuje red glasom opravljanja
in dnevnega reda.

§ 3. Tajnik kluba vodi račun-
sko knjigo o prejemkih in izdat-
kih, pobira članarino in izdaja
članom redne in izvanredne stran-
kine marke; dalje vodi korespon-
denco s County, State in gl. tajni-
kom zveze po potrebi; hrani spise,
primožnje in vodi imenik dobrih
in slabih članov; podpisuje vse u-
radne listine in mora imeti v po-
gled vse delo kluba.

§ 4. Zapisnikar vodi zapisnik
in v vsakem oziru pomaga tajni-
ku.

§ 5. Organizator vodi brigo za
pridobitev novih članov in da so
člani naročeni na zvezna glasila,
kakor tudi na razpečevanje soci-
alistične literature, prirejanje shod-
ov i. t. d., ako v to dopuščajo
gnotna sredstva.

§ 6. Nadzorni odbor, sestojec
iz treh članov, ima nalogo vsake
tri mesece pregledati vse račun-
ske knjige in poročati na prihod-
nji seji kluba o rezultatu.

Dnevni red seje.

1. Volitev predsednika.
2. Čitanje zapisnika zadnje seje.
3. Sprejemanje novih članov.
4. Uplačevanje mesečnih pris-
pevkov.
5. Čitanje dopisov.
6. Poročilo tajnika.
7. Poročilo organizatorja.
8. Poročilo posebnih odborov.
9. Poročilo stalnih odborov.
10. Nedovršena opravila.
11. Razno.
12. Zaključek seje.

Kadar pišete po tiskovine nara-
dite naslov: South Slavic Section
Soc. Party, 803 W. Madison St.,
Chicaga, Ill.

Trdnjava Verdun.

Največje zanimanje, kar se tiče
vojne, se suče sedaj okrog mesta
Verdun in njegove okolice. Trd-
njava Verdun tvori levo (severo-
no) krilo francoskih utrdb na
vzhodni fronti (55 km zahodno od
Metza, 277 km vzhodno od Pariza
na obeh straneh reke Meze). Ver-
dun je trdnjava prve vrste. Ima
dvojno, na vzhodni strani celo
trojno vrsto utrdb in baterij, ki
stojijo na obvladujočih višinah obeh
bregov Meze. Verdun ima 17 veli-
kih fortov, 21 samostojnih utrdb
in okoli 50 baterijskih postojank.
Obseg znaša približno 50 km. Trd-
njava so tekom vojne trajno po-

Mr. Clemens Raducha, 394 Palmer St., Detroit, Mich., je rabil Severo-
vo Zdravilo za obisti in jetra, ko je imel obisto neuprilično ter nam je pi-
sal: "Nisem bil več kot eno leto in pol. Potem sem izvedel o Seve-
rovem Zdravilu za obisti in jetra ter sem bil očarjen. Hkrati tega lahko
priporočam to zdravilo vsem, ki trpijo vsled obistnih neuprilič."

Kadar vas hrbet boli

Iščite vzrok. Mogoče je, da ga povzroča kaka obistna
neupriličnost in zato rabite

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo Zdravilo za obisti in jetra) ki
vas bo spravilo na pot k zdravju. Rabi
se naj v slučajih vnetja obisti ali mehur-
ja, zdravljenja ali puščanja goste vode,
oteklih nog in bola v hrbtu katerega povzročajo obistne neuprili-
like in v slučajih zlatenice ali kislega želodca. Izkazalo se je
tudi kot zelo uspešno za odpravo močnega postelje pri otrocih.

Zapeka

se ponavlja tudi pojavlja med časom obistnih neuprilič in da se
pomaga zdravljenju, naj se rabi tudi SEVERA'S BALSAM
OF LIFE (Severov Življenski Balsam) kateri je že večkrat
izkazal svojo vrednost v zvezi s Severovim Zdravilom za obisti in jetra.

Cena Severovga Zdravila za obisti in jetra: 50c a \$1.00.
Cena Severovga Življenskega Balsama: 75c.

Vrščajte vašega lekarnarja za Severovo Pripravko. Ako vas ne more založiti, na-
ročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Izvirno potrdilo (ORIGINAL RECEIPT)

ki nam ga pošlje poštni urad iz starega kraja, priča vsakemu, da je
denar poslan naslovniku, bil izplačan. Potrdilo je podpisano od osebe,
ki ste ji poslali denar in ko ga mi dobimo sem, ga hranimo za to, da
se lahko vsak pošiljalec sam prepriča o prejemu poslanske vsote.

Cene po dnevnem kurzu.

ZA DENAR JAMČIMO V VSAKEM SLUČAJU!

Prebitek in glavica \$669,672.99 Hranilne uloge \$4,687,208.83

Pišite nam v vašem materinskem jeziku na

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLINOIS.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha!
"Proletarec" ima v svoji knjižnici zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite
te narokilo še danes:
Maksim Gorki: Mati, mehka vezba \$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest
iz čičaskih klavnic75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda50
Proletariat10
Etbin Kristan: Nevarni socializem10
Kdo umfuje proizvajanje v malem10
Socializem10
Socialistična knjižnica 2 zvezka in "Naša bogatstva"10
Kapitalistični razred10
Vojna in socialna demokracija15
Prof. Wurmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje
in svobodna znanost25
O konsumnih društvih10
Zadruga prodajalna ali konsum05
Kako je lep volški stan. (Poljudne zbirke "Več luči" 6. snopč.)10
Katoliška cerkev in socializem10
Spoved papeža Aleksandra10
Francka in drugo25
Vse te knjige in brošure pošljemo poštne prosto.

PROLETAREC.

4008 W. 31st St.

CHICAGO, ILLINOIS.

najmočnejših trdnjav. Njen po-
men za prehod čez Mezo so pozna-
li že prejšnji rodovi. Poleg tega je
Verdun križišče vseh cest in želez-
nic ob vzhodni meji Francije.

Knjižarstvo na Nemskem.

Leta 1912. se je na Nemskem
natisnilo 34,801 knjiga, za 1803
več nego leta 1911. Nazadovanje
se je pokazalo pri knjigah o jezi-
kih, književnosti, zemlji, gospo-
dinstvu, poljskem in gozdarskem
gospodarstvu; vse druge vrste
knjig so se pomnožile. Največ
je tiskalo knjig o vzgoji in po-
uku in mladinskih knjig, to je
5316 del; potem pride na vrsto
leposlovje.

Proti napitninam.

Pariški natakariji se že delj ča-
sa resno pečajo z mislijo, kako
odpraviti napitnine in doseči go-
tovo stalno plačo. Eden njihovih
vodij se je tako-le izjavil: "Nam
se slabše godi, nego zadnjemu po-
slu, ker smo glede svojega zaslu-
ka odvisni od dobre volje gostov,
od njihovega dobrega ali slabega
razpoloženja." Neki pariški ka-
varnar pa pravi: "Navada napit-
nin v gostilnah in kavarnah je
tako stara in po običaju utrjena,
da na njeno odpravo v doglednem
času ni misliti. Gostilničar mora
ravno tako kakor natakari računati
s prestopalnimi plačili za po-
strežbo. Ako naj bi se poleg o-
gromnih drugih režijskih stro-

potem bi se morale znatno zvišati
cene vsem pijancem in jedlom, kar
bi občinstvo hudo zamerilo, napit-
nine bi se pa najbrže še vedno da-
jale." Francoska organizacija na-
tatarjev namerava v kratkem v
Tours sklicati poseben kongres,
na katerem naj bi se vprašanje
natakarskih plač načelno rešilo.

Poraba vžgalic v Evropi.

Nekdo, ki je imel vsak dan 24
ur prostega časa, je izračunal, da
se v Evropi vsak dan potroši dve
milijardi vžgalic, kar se sicer zdi
neverjetno, a je resnično; če vpo-
števamo, da pri vžgalicah prav-
niče ne štedimo. Če vzamemo, da
pride na en kilogram 10,000 vž-
galic, znaša dnevno njih teža
200,000 kg ali 20 vagonov. Vred-
ne so okoli 800,000 K. Na Nem-
skem pride na vsakega posamez-
nika na dan 12 vžgalic, v Belgiji
9, na Angliškem 8, na Francoskem
6, ker so tam monopolizirane.

Zboljšanje brezličnega brzojava.

Dasi je še vedno bolan, dela
William Marconi neprestano na
svoji novi iznajdbi, ki se tiče iz-
boljšanja brezličnega brzojava.
Dosedaj noče povedati, v čem leži
to izboljšanje, ker hoče prej svojo
iznajdbo patentirati. Kada bo go-
tova, bodo uporabili novo iznajd-
bo pri brezličnih brzojavah v za-
vezniških armadah.
Marconi upa, da pojde te dni

SLOVENC

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI POD- PORN JEDNOTI.

Zavarujete se lahko za \$1.00,
\$2.00 ali \$3.00 dnevne bolniške
podpore in za \$150, \$500, \$1,000
ali \$1,500 posmrtnine.

Pišite za pojasnila glede usta-
novitve novih društev gl. tajniku
Johnu Verderbar, 2078 So. Lawn
dale Ave., Chicaga, Ill.

NOVA IZBIRA, NOVE CENE!

Za ure, verižice, prstane, ter
raznovrstno zlatino in srebrnino,
obrnite se name. Prodajam tudi
Columbia grafofone in slovenske,
ter drugorazlične plošče. Pišite po-
cenik!

ANTON J. TERBOVEC,
P. O. Box 1 Cicero, Ill.

Ena najboljših socialističnih
revij v angleškem jeziku v Ameri-
ki je: "INTERNATIONAL SO-
CIALIST REVIEW." — Izhaja
mesečno in stane \$1.00 na leto. —
Naslov: Int. Soc. Review, 341 M
Ohio St., Chicaga, Ill.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salon

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, W.
Telefon 1199

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostornim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizu cestno železnice
Ike postaje, Lyons, Ill.
Telefonska številka: 224 m.

**Dr. Richter's
Pain Expeller**

za revmatične be-
lečine, za bolečine
otrpelosti skle-
pov in mišic.

Pravi se dobi le v
zavrtku, kot vam
kaže ta slika. Ne
vzemite ga, ako
nima na zavrtku
naše tržne zna-
me s Sídrom.

25 in 50 centov v
vseh lekarnah, ali
pa naročite si ra-
vnost od

F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington
Street,
New York, N. Y.

CARL STROVER

Attorney at Law

Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodnins-
kih zadevah.
St. sobe 1009
133 W

POVIŠANE MEZDE.

Philadelphia Rapid Trans. Co. je povišala plače motormanom in sprevodnikom za en cent na uro, tako da bo zdaj znašala plača 26 centov na uro. Pred petimi leti so imeli 23 centov.

Avtomobilska tvornica Willsy-Overland v Toledo, Ohio, bo s prvimi junijem povišala plačo 17.000 delavcem skupno za \$14.300.000.

The McKeesport Tinplate Co. v Pittsburghu, Pa., plačuje s prvimi majem deset odstotkov več.

Fostoria Glass Co. v Mounds ville, W. Va., je povišala plače za 15 odstotkov.

Youngstown Iron and Steel Co. je zvišala s prvimi majem svojim uslužbenem plačo za deset odstotkov.

Niti ne vprašamo, za koliko so se povečali profiti teh družb. To se razume samo ob sebi, da ni med naraščanjem dobičkov in zboljšanjem plač nobenega pravega razmerja. Toda koliko bodo imeli delavci in uslužbeni resnične koristi od teh "daril," kakor jih imenujejo kapitalisti? Nič — pravimo mi; vsaj večina ne. Zakaj? Ker prihaja vse to zboljšanje prepozno. Denar sam na sebi ni nobeno merilo. Vprašanje je, koliko se more kupiti zanj. Davno pred tem zvišanjem plač so se podražile življenjske potrebine. Podražili so jih kapitalisti, ki sedaj le vračajo delavstvu del tistega, kar so mu že prej vzeli. Če se pa ne bi bile potrebšine podražile prej, bi se podražile sedaj kot posledica tega zboljšanja. Kapitalisti ne dajejo, ne da bi ti tudi jemali.

S tem se obsoja kapitalistični sistem. Če ne more delavstvo kontrolirati produkcije in konsuma, je vedno opeharjeno. Zato je sicer v kapitalistični družbi mogoča od časa do časa tolika pomoč, da se ravno za silo plava; ni pa mogoča rešitev. Če hoče biti delavstvo kdaj rešeno, mora izphavati na breg socializma.

Nenavadna bolezen.

Osemletni Pavel Taylor v Sioux City, Iowa, ima izredno čudno bolezen. Zdi se mu namreč vse narobe, kar je zgoraj, vidi dol, kar je dol, vidi zgoraj. Piše od desne na levo, od zdolaj navzgor, če pograbi za kako reč, pograbi na napačno stran. Deček se je tam poleti igral z drugimi tako dolgo da je bil popolnoma utrujen ter je v travi zaspal. Ko se je zbudil na večer, je začel kričati na vse grlo ter se oprijemati za travo, kajti videl je pred sabo nebo, na katero mora sedaj pa sedaj pasti. Le s težavo so ga spravili domov. Mislilo se je, da bo trajala bolezen le nekaj časa, toda sedaj traja dalje. Le kadar mu zavežejo oči, takrat zopet redno hodi ter se nič ne boji, da pade z zemlje v široko prostranstvo.

Cvetoča industrija.

V starih časih je bil Mars bog vojne. Merkur je bil bog trgovcev in tatov. Zdi se, da so se na Olimpi nekateri vloze zamenjali. Na vsak način je dobil Merkur mnogo opravka z vojno.

Tvrdka Williams & Wigmore je dobila od ruske vlade naročilo za 200 Packard-avtomobilov. V dvajsetih mesecih je ta tvrdka dobila za \$39.000.000 naročil od zavezniških držav.

Take vesti se čitajo sedaj ne prenehoma po ameriških listih. Kdo je torej pravi bog vojne?

Na drugi strani se čitajo neprenehoma tudi tako vesti kakor sledeča iz Peterburga, Va.:

Umrli sta v tukajšnji bolnišnici dva delavca, ki sta bila ranjena pri eksploziji v Du Pontovi smodnišnici v Hopewell, Va. Eden je bil takoj ubit pri eksploziji.

Industrija cvete ob vojni, ali njeno cvetje je krvavo.

Enakopravnost.

Filozofija kapitalizma je osnovana na nauku, da je le pravično, če rabi vsakdo svobodno tiste zmožnosti, ki jih ima.

Charles A. Rathbun, 17 let star fant v New Yorku, ki je nedavno podedoval po svojem očetu velikansko premoženje, je vložil pri sodniji, ki ima njegovo premoženje v oskrbi, prošnjo, da bi mu dovolilo letno \$6.000 za študije in potrebe.

Ne vemo, kakšne so baš naravne zmožnosti mladega gospodara vemo pa, da je šeststisoč dolarjev na leto čeden denarček. Takih ta-

vo mnogo med ljudmi, ki "niso nič". In kaj bi bilo iz marsikaterega izmed njih lahko postalo, če bi bil kot sedemnajstleten fant lahko zahteval ne šeststisoč, ampak le šeststo dolarjev na leto za študije in osebno porabo? Koliko jih je s sedemnajstimi leti že trdo delalo za vsakdanji kruh, ker ne bi bili imeli drugače niti enega dolarja na leto?

Svobodna tekma prirojenih sil je krvava ironija v kapitalistični družbi, kjer določa denar, da mora morda najnadarnejši kopači premog, duševna reva se pa s pomočjo dedšine prerije do izpitov in potem igra velikega in mogočnega gospoda.

Nenavadna nezgoda.

Na mostu, ki veže Cape Cod Canal v Sagamore, Mass., se je nedavno pripetila nenavadna nezgoda. Ta most je eden onih, ki se lahko dvigne, da morejo ladje naprej. Ravno v tistem času, ko so ga dvigali, se je nahajal na mostu neki avtomobil, ki je vsled nagibanja mosta zdrčal v prekop. Oni, ki je imel opraviti pri stroju za dvigavanje, vsled megle ni opazil avtomobila. Rešili so se vsi; tudi avtomobil so potegnili ven.

Škode od požarov.

V januarski številki je priobčila "Insurance Press" najzadnje številke, ki se tičejo požarov v Združenih državah leta 1915. Ogenj je uničil raznega premoženja za \$172.671.000, oziroma za \$58.768.250 manj, kakor pa leta 1914. To zmanjšanje števila požarov je pripisati novim varnostnim odredbam v boju proti požarom, ki s bile šele pred kratkim vpeljane. Poleg tega je bil v juniju leta 1914. velikanski požar v Salem, Mass., ko je pogorel glavni del tega obrtnega mesta. V poslednjih letih so bile izgube pri požarih v Združenih državah sledeče: l. 1910. \$214.003.300, leta 1911. \$217.004.575, leta 1912. \$206.438.000, l. 1913. \$203.408.250.

Preteklega leta so se dogajali požari večinoma v tovarnah, ki so izdelovale municijo za evropske bojujoče se države. Tam je bilo največ nevarnosti in zavarovalne družbe so izgubile tam velikanske svote. Zato so se znatno zvišale zavarovalne pristojbine proti požarom in sicer za kakih 40—60 odstotkov. Vse države se zelo resno hojujejo proti požarom. In opaziti je tudi mogoče, da se požari povsod zelo zmanjšujejo, dasi vedno stavijo nove tovarne, naprave in stavbe. Novi zakoni zahtevajo pri zgradbah neizgorljive materiale, izoliranje peči in dimnikov in cevi, prepovedujejo kajenje cigaret v nevarnih krajih in zahtevajo strogega nadzorstva pod pokroviteljstvom posebnih oblasti.

Ženska volilna pravica.

Newyorskí državni senat je sprejel v pondeljek Whitney-Brettonov dodatek k ustavi, po katerem dobe ženske v državi volilno pravico. Ako sprejme postavljeno prihodnje leto ta dodatek, bodo glasovali o njem volile pri jesenskih volitvah 1917.

Zmes.

Kapitalizem ne zadržuje le delavstva, ampak vse človeštvo v njegovem razvoju. Ker se morajo neštete moči izrabiti v besnem boju med delom in kapitalom, se ne morejo posvetiti drugim nalogam, za katere bi bile sposobne.

V kapitalistični družbi mora ogromna večina ljudi skoraj ves svoj čas, vse svoje duševne in telesne moči žrtvovati morečemu delu za proste materialne potrebe.

V socialistični družbi bo produkcija potrebščin tako urejena, da bo neprimerno več časa ostajalo za duševno delo. Socializem položi temelj višji kulture.

Ob otvoritvi vojne kovinske razstave na Dunaju v decembru je omenil vojni minister Krobatin v svojem govoru tudi to-le: "Množine porabljenih kovin danes pojmovno ni mogoče opisati; poznejše statistiki bodo to gotovo poizkušali. Za nas naj zadostuje, da se je porabila okroglo poldruga milijarda infanterijskih patron in dvanajst milijonov izstrelkov za topove različnega kalibra." — To je že nekaj!

Sicer resna "Koelnische Zeitung"

fesor dr. Arnold Schroeder, princela stavek: "Edini izmed srbskih knezov, ki je resno pričel uvajati evropsko kulturo, sedaj mnogoimenovani, stari zvití Nikolaj Črnogorski je, baje — to pravim samo s pridržkom, ker tu nisem v stanu, da bi preiskal to trditev, ki sem jo pogosto čul — iz Ogrske izseljeni jud ali vsaj izvira od tam." — Kateri šaljevec je pač profesorja Schroederja tako strašno potegnil.

Na Hrvaškem je doslej otvorjenih 90 zasebnih madžarskih šol, v katerih poučujejo madžarski učitelji, ki so nesposobni hrvaškega jezika. Te šole obiskujejo večinoma — hrvaški otroci.

To je najbrže nagrada za habšburško lojalnost Hrvatov.

Neutrlnim deželam, med njimi tudi Ameriki je sporočil papež za Veliko noč sledeče:

"Mir bodi z vami" — te sladke besede, ki jih je vstali Odrašenik govoril apostolom, sv. oče zopet naslavlja na vse ljudi. Naj dežele, ki mirujejo, ohranijo mir, zahvaljujoč Boga za tako velik blagodar. Naj tiste, ki se zdaj vojskujejo, odlože meč in končajo klanje, ki onečašča Evropo in človeštvo."

Ali ima "sveti oče" kaj pojma, čemu, zakaj in kako se vodijo vojne? Človek bi dejal, da ne, kajti če bi ga količkaj imel, ne bi mogel misliti, da bodo take poslanice kaj zalegle.

Slovenski listi pišejo:

"Na večer pred zadnjim potresom so opazovali v nekaterih krajih blizu goriske fronte — kakor piše solkanski župnik J. Rejce — nenavaden pojav na luni. Okrog lune je bil velik kolobar (soj ali svit); preko tega soja do srede luninega kroga je bilo videti neki svetlobni žarek v podobi meča, in sicer v smeri, kakor se je drugo jutro zemlja tresla. Ta pojav je trajal dober četrt ure. — Poročevalce pristavi, naj bi zvezdoslovci pojasnili to vsekako zanimivo prikazen."

Zvezdoslovci najbrže nimajo nič opraviti s to "zanimivo" prikaznijo. Tisti meč na luni je videla fantazija, ne pa oči, tako kakor so videli v srednjem veku neštete "prerokovalne" prikazni na nebu. Prej kot astronomi bi imeli s takimi rečmi opraviti — psihopati.

Na Ogrskem je izredno mnogo plemstva, ki v današnjih demokratičnih časih ne pride vselej na svoj račun; delati noče in ne zna, tlačanstva pa ni več. Na tisoče "plemenitih" beračev bi torej hodilo na Ogrskem od hiše do hiše z malho na rami, ako bi na čelu države ne stali možje, ki vedo prav ceniti madžarsko plemiško kri. Ti možje — t. j. madžarska vlada — skrbje za to, da se ne izgubi nobena taka zlahtna eksistenca ter zato za vsakega plemiča, ki je s svojim premoženjem prišel na "suho", koj nakažejo izvrstno plačo, pa nikakega dela, samo da je madžarstvu ohranjen dragocen plemeniti potomec. Na ta način je samo v letu 1904—1905 naraslo število državnih uradnikov za 45.000! Ali pa kupi vlada v svrhu kolonizacije do vrha zadolženo in zanemarjeno plemiško posestvo za ogromno svoto, ki jo pa "rojni vitez" seveda hitro zapravi in nazadnje ga sprejme vlada popolno v svojo oskrbo, t. j. sprejme ga v državno "službo". Na ta način se gospodari na Ogrskem z ljudskim premoženjem in potem ni čuda, ako med nižjim ljudstvom vlada največja beda in se kar trumoma seli iz blažene domovine.

Kapitalizem lahko provocira vojno. V njegovi naravi je celo, da jo provocira. A kadar mu samemu seka najhujše rane, je on nemogel in je ne more ustaviti.

Petrolejski kralj John D. Rockefeller je baje zopet "žrtvoval" dva milijona za "izobraževalne namene." Če bi bil storil to res, in sicer odkritosrčno, za resnične izobraževalne namene, vendar ne bi padli pred njim na kolena. Kajti dva milijona sta le neznatna drobtina tega, za kar je odrdel delavec in konsumente v Ameriki. Dobrodelnost na tuj račun nam ne imponira. Ali izobraževalni nameni ameriških dolarških magnatov so nam sami po sebi zelo sumljivi. Vseučilišče je lepa reč, ali

pitalistične šole, in profesor, ki se drzne tam govoriti resnico, si prav tako lahko zveže culo, kakor delavec, ki se upa misliti s svojo glavo. Izkušnja Scot Nearinga na pennsylvanski univerzi je zadosten dokaz.

Prerokovanje o vojni.

Novo prerokovanje znane pariške vedeževalke madame Thebes objavlja list "Petit Journal". Madame Thebes pravi: Konec vojne bo konec meseca avgusta. Spomladi pretresejo Evropo novi dogodki, ki bodo morda povzročili, da prenehajo boji. — Če tudi ne bo res, je madame Thebes vendar velika prerokinja, kajti njeno vedeževanje ji prinaša bogastva. Neumnih ljudi je namreč v vseh slojih dovolj.

Veliki japonski podmorski čolni.

Deutsche Schiffbauzeitung poroča, da je japonska Kawasaki-Doekyards Co. v Kobah sklenila s Fiat San Giorgis Co. v Turinu pogodbo za zgradbo 1070 ton velikega podmorskega čolna najnovjšega tipa, ki vozi 24 milj (na površini) in ima akejski radij 6000 milj. Ladjin trup se ima zgraditi v Kobah, stroji pa v Turinu. Obenem se prepusti japonski vladi izključna pravica za konstrukcijo Fiatovega tipa Dieslovih oljnih motorjev, ki niso uporabljivi le za podmorske čolne, marveč se bodo po vsej priliki uporabili tudi za večje ladje. Italijanski inženirji se pošljejo na Japonsko, japonski pa v Spezzio na Italijansko.

Muzej izumov.

V Moskvi se je osnovalo društvo, ki namerava otvoriti muzej izumov. Njegova naloga bi bila dati naučno tehničnemu stvarjanju materiala in ga varovati nepotrebnega trošenja energije. Mnogi se mučijo z izumi, ki se že praktično rabijo ali ki so bili že davno s praktičnega stališča ovrženi. Društvo ima že sedaj veliko zbirko modelov o poizkusih takozvanega "perpetuum mobile", ki so dokazi o nizkem tehničnem nivoju izumiteljev. Muzej ima namen nuditi popolu pregled o stanju tehnike potom velike zbirke spisov, modelov in slik. Prosvetna vrednost muzeja se bo izražala tudi v predavanjih in sistematičnih tečajih. V muzeju bo tudi na razpolago velika knjižnica. Nadalje hoče imeti muzej v pregledu zgodovinski razvoj historično-naučnega preiskovanja tehnike in industrije ter medsebojnega vpliva teh dveh.

Naročajte se na "Čas" 2711 So. Millard ave. Chicago, Ill.

Cenjenim rojakom priporočam, da kupite tobak in slašice v moji prodajalni. Vedel bom ceniti Vašo naklonjenost. Poštena postrežba.

Emil M. Markich,
5306 Butler St.
Pittsburgh, Pa.
(20-7 Advert.)

PREKLIC.

Podpisani Mihael Grašič, preklejem vsa obrekovanja proti društvu št. 137 S. S. P. Z. v Westfield, Pa., in njega odborikom. Mihael Grašič, South View, Pa. (3x)

POZOR ROJAKI!

Držite se gesla Svoji k svojim! Vsem cenjenim rojakom naznanjam, da sem prevzel znani salon in hotel "Gilbreath" na 694 E. 152nd St., Collinwood. Tu imam vsak dan sveže pivo, domače vino najboljšje vrste, fino žganje, drožnik, brinjeve in dobro slivovko. Imam vselej najfinije smodke ter dobro okusno hrano vsak dan, sveži golaš, za prigrizek pa vedno fine domače kranjske klobase.

Nadalje imam na razpolago mnogo lepo urejenih spalnih sob za prenočišče. Pri meni svira vsako soboto godba, pri kateri se fantje lahko po domače zasukajo. Pozdravljam vse Slovence in Slovenke po celem Clevelandu in okolici ter se jim priporočam. Anton Sershen, 694 E. 152nd St., Collinwood, O. Adv. 4/20

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred Mosebarger

James F. Stepina,
predsednik.
Christian R. Walleck,
I. podpreds.
Emanuel Beranek,
II. podpreds.
Adolf J. Krassa,
blagajnik.

Ravnateljski odbor:

Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Blankin
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krass
Ernest Kunde
James F. Stepina
C. R. Walleck

Ameriška Državna Banka

1825-27 Blue Island Avenue, blizu 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . \$500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer,
vse druge dneve pa do 5½ popoldan.

Pošiljamo denar v stari kraj brzo in točno.

POZOR!

Zaradi nepričakovane naglega dvigavanja in nestalnosti kronske vrednosti, nemogoče je določiti stalno ceno, ali vse naše cene bodo računane po najnižjem dnevnem kurzu. Uprashaite ali pišite po cene.

Obsejni denarni premet in nizke cene. Vse pošiljave garantirane.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zapomnite si

rojaki, da Amerikanec ne more biti Kranjec, če se prav sedemkrat na glavo postavi; to je gola resnica. Vsak vesten in soliden trgovec se drži tudi resnice s tem, da ponuja in prodaja svojim odjemalcem to, kar v resnici importira. Tega gesla se drži sirom Amerike znana in edina samostojna slovanska importna tvrdka A. Horwat, ker piše na svoje steklenice "Kranjski importiran brinjevec, slivovec ali tropinovec, katerega v resnici importira. Sedaj se te plače ne more dobiti in starega kraja, jaz je imam pa še obilo na rokah od prej. Vlada Zedinjenih držav vsacega strogo kaznuje, ki bi skušal prodajati navadno blago za importirano.

Vendar je najti pri nas mnogo takih ljudi, ki ponujajo obilstvu razne likerje, ter pišejo na steklenice: Kranjski Brinjevec, samo da mečejo odjemalcem pesek v oči in da naše ljudi slepijo s takimi besedami. Jaz prodajam tudi tak brinjevec, ki ni importiran po \$6.50 zaboju, na galone pa po \$1.75 Double Stamp 100% katere vrste ga hočete. ANTON HORWAT, importer in trgovec z žganjem na debelo. 1827 W. 22nd St., Chicago, Ill. Telefon: Canal 2974.

Stud do jedil.

V lekarnah

Kaj je vzrok izgube slasti? Večkrat se pripeti, da na naenkrat zgubimo slast do jedi in da se nam celo stadi. Zdi se kot bi narava sama zahtevala, da zmanjšamo jemanje jedil, ker jih ne moremo prebaviti. Oslabljeni prebavni žilci ne morejo več prebavljati kot navadno in zato se uprejo vzeti več. To znači, da potrebujejo pomoči, da zopet pričnejo svoje delovanje brez utrujenosti. Mi priporočamo

Trinerjevo Ameriško prebavno Grenko Vino.

Ta veleznan zmes bode najprvo izčistila notranje prebavne dele, jih očistila in dala jim dovolj moči. Zguba slasti in stud do jedil se bode polagoma zgubil in vi boste zopet imeli

slast do jedi,
ojačen život in
moč za misliti.

Kakor hitro pripomočki za veselo življenje primanjkujejo, morali bi rabiti Trinerjevo ameriško prebavno grenko vino in spoznali boste zaude-ni, da je zelo koristno. Rabite ga tudi proti

Nerednosti po jedi
zaprtju
kisló ali grenko kolcanje
riganje
plin — ujed.

Lahko ste gotovi, da Trinerjevo Ameriško prebavno grenko vino vam bode dalo pomoč.

JOS. TRINER

izdelovalec, Chicago, Ill.

1333-1339 So. Ashland Ave. Vsaka družina morala bi vedno imeti dobro zdravilo proti kašlju pri rokah. Morali bi najraje imeti Triner's Cough Sedative katere ne vsebuje strupenih snovi, kot morfin in klorofom. Rabite proti kašlju, bronkitam, zagrtjenju, bolečinam v grlu i. t. d. Cena 25c in